

ANUL XV
Nr. 21 (525)
Sîmbătă
20 mai
1972
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Conferința națională a scriitorilor
dezbaterei

Posibilitatea unei capodopere

Misiunea noastră, existența noastră înseamnă a scrie cărți. A scrie cărți, a crede în ele și în destinația lor, a le vrea necesare, a le ști la capătul cititorului, a dori ca într-o clipă a vieții lui rîndurile tale să-l umple de fiori. Cîteva clipe asemănătoare numai, în relațiile noastre necunoscute cu cititorul, și ne-am făcut datoria. Acesta e și visul, mărturisit sau nu, al fiecărui scriitor: întâlnirea discretă, frumoasă, grătită, sinceră dintre două suflete. Întîlnire frumoasă, pentru că prea plinul meu de cîndva, sunetele mele de cîndva, înghețate în niște unde ciudate pe care le numim rînduri, au tresărit în rezonanțe viii, transformîndu-mă într-un câld și pasager cîtopitor de inimă. Pe mine, necunoscutul.

Poate că această idee a relației dintre mine și cititor, dintre scriitor și cititor, ne transformă în stăpîni absoluți și în saninele noastre voase ale cărților noastre. Și odată realizată întâlnirea cu cititorul, în intenția ei ideală, scriitorul se va dori și mai bun, și mai necesar și mai îndelung cîtopitor la celelalte întîlniri. De aici: încrederea în cartea pe care o scriu și ideea perfectibilității. Și astfel s-ar putea încheia gândurile despre misiunea scriitorului de pretutîndeni și din totdeauna. Fără îndoială că s-ar putea adăuga și alte idei care să clarifice definiția noastră și a profesiunii noastre: ideea responsabilității sociale a scriitorului, ideea responsabilității spirituale, a integrității sale în universalitate prin sinteza specificului național, dar aceste adevăruri: mi se par de multă vreme cunoscute și ale noastre. Societatea noastră socialistă, prin însăși structura ei, prin însăși apărția ei a pus scriitorul și în general arta în raport direct cu cauzele și destinul ei.

Astăzi însă, după atîția ani de maturizare și maturitate, problema principală a breslei noastre este, după părerea mea și altădată declarată, aceea a deplasării ideii de scris și de carte de la individ la obște. Întelesul de literatură nu se mai poate rezuma, nu se mai poate reduce la una sau la cîteva personalități, înțelese care — ipso facto — poate servi ideea de tiranie literară, cu tot cortegiul ei de răutăți și fără de legi; întelesul de literatură trebuie lărgit, dezvoltat, trebuie adus la adevărul esențial. Repet o idee care mă obsedează și pe care o consider vitală și absolut necesară în afirmarea spiritualității acestei țări: orice scriitor talentat și avînd o concepție înaltă despre mesajul operei de artă, poartă în sine posibilitatea unei capodopere. De aceea sînt împotriva negărilor grabite, a disprețului prematur față de orice scriitor. De aceea sînt împotriva etichetelor și etichetărilor, mai ales împotriva celor aranjate, cu șiretenie sau cu violență, dar și împotriva celor lăutărești sau prea grabite, și aceasta pentru a apăra un adevăr strict intelectual, dacă se poate spune așa: nici un scriitor nu poate fi negat dacă din zece cărți i s-au cînt numai două.

Cartea e un lucru prea sînt, e o facere cu chinuri și dureri, cea mai grea dintre toa-

te, și aceasta obligă la un respect inițial. Nu poate fi negată înainte de a fi cunoscută, nu poate fi acceptată negarea ei tiranică, mai ales în cadrul obștei, pentru falsa închipuire că îndreptarea ei spre periferie va duce la concentrarea strălucirii și elogiului în jurul unui singur ins sau grup. Bineînțeles că prin carte înțeleg carte și literatură adevărată, scrisă cu sinceritate și talent, carte și literatură pentru OM, pentru SOCIETATE. Orice carte mare, orice autor mare, nu poate fi MARE decît prin comparație, adică în mijlocul tuturor cărților și tuturor scriitorilor adevărați ai acestei țări.

Repet aceste credințe, acum în pragul conferinței noastre, cu gîndul că obște noastră nu-și poate îndeplini și apăra misiunea ei foarte înaltă fără să înrădăcineze ca lege supremă această necesitate a respectului dînzurii. Cartea mea se află în jurul cărții noastre, eu trăiesc în mijlocul semenilor mei, scriitorii. Aceasta înseamnă respect, demnitate, adevăr. Uniunea Scriitorilor este Uniunea noastră, a tuturor, revistele Uniunii sînt revistele noastre, ale tuturor scriitorilor. Scriitorul, pentru a rămîne în adevărurile sale, în drepturile sale, în speranțele sale, trebuie să se integreze în ideea de obște, care, la urma urmei nu înseamnă altceva decît respect față de profesiunea de scriitor.

Avem destule puteri pentru a ne scrie cărțile, avem destulă maturitate pentru a le simți necesitatea. E cazul să ridicăm la o putere mai mare și această înțelegere a literaturii pentru care sîntem meninți și pe care trebuie să o slujim toți. Să ne gîndim mai puțin la istoria literară și mai mult la cărțile pe care vor să le citească semenii noștri în niște ore frumoase.

Constantin Chiriță

Un exemplu istoric

O nouă operă, aproape o minune, una din minunile lumii moderne, pe care gîndirea creatoare și puterea muncii o dăruiește vieții noastre și viitorului radios.

Operă măreață și vastă, executată cu precizia orologeriei unui ceasornic, luminoasă ca un diamant de mari dimensiuni, ale cărei fațete au fost lustruite pînă la ultima transparentă de efortul și geniul popoarelor României și Iugoslaviei, întrunite într-o frățescă și nobilă conlucrare.

Pentru că acest gigantic monument al istoriei contemporane care seamănă printre altele cu un tulburător poem, constituie, pe lîngă o aleasă sărbătoare a îndelungatei prietenii dintre cele două popoare, un strălucit exemplu al necesității impusă de vertiginoasa dezvoltare a forțelor de producție și a cuceririlor științifice în epoca marelui revoluții tehnico-științifice pe care o trăim, un exemplu al îmbinării tuturor eforturilor pe plan național și mondial pentru crearea unei civilizații superioare, condiție primordială edificării societății comuniste.

Realizarea complexului hidro-energetic și de navigație de la Porțile de Fier a cerut eforturi uriașe de gîndire, de inteligență, de pricepere și specializare calificată, eforturi care solicitau, la rîndul lor, o colaborare frățescă, sinceră și neprecupețită, pentru a fi încununată de succes.

Cetățile luminii de la Porțile de Fier se înalță ca niște monumente nepieritoare ale conjugării gîndirii creatoare cu efortul comun.

Așa cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la mîtingul prieteniei româno-iugoslave, organizat pe malul românesc al Dunării, în ziua de marți 16 mai 1972: „Hidrocentrala de la Porțile de Fier este cea mai mare construcție economică realizată prin cooperarea a două țări socialiste, și — ținînd seama de contribuția adusă la edificarea ei de Uniunea Sovietică — este cea mai mare operă de cooperare multilaterală dintre țările socialiste. Ea reprezintă, am putea spune, un model de conlucrare internaționalistă între popoarele care edifică orînduirea socialistă, de întrajutorare a efortului pentru înflorirea fiecărei economii naționale, pentru înaintarea pe calea progresului și prosperității”.

Magnificul pod care leagă cele două maluri pare a fi respirația comună a celor două popoare, iar pulsul uriașei construcții ritmul în unison al inimilor noastre.

Întîlnirea pe această înaltă și traică platformă a celor doi eminenți șefi de stat și conducători de partide revoluționare: Nicolae Ceaușescu și Iosip Broz Tito, — este simbolul unei neîntrerupte și frățești colaborări.

Luceafărul

Cinstindu-ne numele de scriitor

Nicăieri decît în viața literară, nicăieri decît printre scriitori, personalități subiective și contradictorii prin însăși natura meseriei pe care o profesază cu mai multă sau mai puțină noblete, nu vei găsi o multitudine, o înfruntare ma acută și vastă de opinii. Dar nicăieri totuși, decît tot printre scriitori, nu vei găsi în același timp mai multă dorință și necesitate pentru găsierea unui punct de vedere comun, acel consens generalizat la nivelul tuturor conștiințelor, capabil să scoată întregul obște de sub servitutele accidentului, propulsîndu-l în vîltoarea istoriei contemporane, în fantastica realitate a timpului trăit.

Să fii subiectiv e una. Să faci însă din subiectivitatea ta prilej de animozitate, depășește simpla derogare. A găsi în tine contradicția rodnică, din frîntărea și zbuciumul căreia se naște legea, este un fapt firesc pentru cine se străduie să-și privească adîncurile scrutațor, cu patos dar și o anumită dezajurare. Dezinvoltura față de tine însuși este semn de civilizație. Extinsă și îmbogățită de experiența tuturor, la nivelul obștei, legea obiectivează treapta comună de înțelegere. Legile conștiințelor noastre scriitoricești nu sînt, desigur, încă perfecte. Societatea noastră însăși pornește de la recunoșterea imperfecțiilor ei. O

imperfecțiune însă dinamică, dialectică, lepădîndu-și hainele vechi din mers, solidară în miezul ei cu acuratețea nouului. O lege încununată o sumă de merite. Gîndită astfel trebuie să ne întrebăm iar și iar, în primul rînd, dacă scrierul nostru a făcut totul pentru a sluji adevărurile lumii noastre, dacă noi înșine ne-am înțeles destul de bine cu acela mult mai reprezentativ și puternic al poporului și-al patriei în care și pentru care trăim.

În fața prezentului imediat răspundem fiecare în parte, după cum ne ajută puterile, talentul și bunăcuviința. În fața viitorului și nu cel chiar atât de îndepărtat, răspundem totuși împreună, laolaltă. Timpul spulberă petelele, pe cele arse de mînă, dar și pe cele frumoase, din care miresma, în nopțile senine și cu lună plină, urcă lîn și drept în sus. Fructul e o dovadă unică. Vom vorbi din nou deci despre climatul literar. Justificare supremă a tuturor activităților noastre, puls viu al organismului multigînditor. Crearea unor condiții spirituale superioare de manifestare artistică, libere de prejudecăți, revoluționare în ultimă instanță dacă ne gîndim la rolul lor de încurajare a unor opere menite să restructureze temelurile condiției umane, se conjugă îndeaproape

cu facilitarea unor tot mai bune condiții materiale și de trai, acordate tuturor scriitorilor. Sînt drepturi dar și dăruiri ale noastre, să nu uităm acest lucru esențial, dincolo de orice vehemență subiectivă, dincolo de orice insolubilă contradicție, mai mult sau mai puțin intimă.

Astfel înțelegem să ne cinstim numele de scriitori. Astfel înțelegem să sporim demnitatea scriitorului nostru. Vom da laoparte orice îngrîșămintă de interes reale ale obștei noastre, nu din vanitate sau ascunsă meșchinărie sufletească, ci cu ferma credință de a nu ne pune într-o postură nedorită de a nimeni, destinată și pînă la urmă, ridicolă. Poate nu gîndesc toți așa. Majoritatea însă e o vorbitoare. Conferința va demonstra această stare de fapt. Sîntem stîmbabili în măsura în care știm să ne trăim propriile probleme și aspirații cu stîmă și rigoare. În limitele acestui consens general, mult mai important decît pare la prima vedere, maturitatea conștiinței colective se va impune. În forul cetății cuvîntul trebuie să probeze cu sinele lui cel mai profund dorință legitimă de situație pe cele mai înalte trepte în ierarhia existenței.

Observator

Istorică întîlnire.
Porțile de Fier.
16 mai 1972

Anotimp de Dunăre

e vremea cînd se adună
de leac
puful căzut
prin prăpăstii
de pe puii de vultur
și încă e dulce
veninul în gușe de viperi
și tăișul cuțitului nu poate
nu va putea niciodată străpunge
mătasea de steag

curat întru totul e singele
osul de tei și mesteacăn
la piatra de moară la masa tăcerii
la băștina nouă
de vatră și leagăn al focului
griule suflute focule
tine-ți-ne locului
rădăcina de aur
și cremene
trupul de fluxiu și rază cu arpe gemene

cinstiți-i înălțarea
precum s-a cvenit și se cuvîne
mai lîn decît mireasmile în cupa florii
pămîntul nostru
în văzduh ne ține
e ardere necontenită-n legănarea
clarului deuceget
și apa-i cenușa cea mai umbroasă
pe care ne-o lasă la tîrmuri
lumina

Grigore Hagiu

Prăpastia dintre cuvinte

În urmă cu o sută douăzeci și șase de ani, într-o noapte de august, un tînar în vîrstă de douăzeci și cinci de ani scria iubitei sale de care atît soarta cit și propria lui voință îl țineau deparat: „Imi pare că scriu prost, ai să citești asta cu răceală; nu spun nimic din ceea ce vreau să spun. Din cauză că frazele se ciocnesc între ele ca niște suspine; ca să le înțeleg, trebuie să umpli ceea ce le desparte una de alta; vei face asta, nu-i așa?”

În prăpastia dintre fraze, îndrăgostitul de la 1846 vedea depunîndu-se un reziduu care nu putea cu nici un chip trece în cuvinte. Scrierul rămînea cu mult în urma sentimentului de care autorul scrisorii voia să o convingă pe destinatară. De aceea o îndemna să nu citească numai cuvintele, ci și tăcerea, să umple spațiul dintre fraze cu ceea ce nu se poate spune deși există. Cuvintele puteau, după părerea acestui îndrăgostit care nu era altul decît Gustave Flaubert, să-și recapete înțelesul deplin numai prin echilibrarea balanței dintre ceea ce se poate și ceea ce nu se poate spune. Realitatea e o pînă în care cuvintele decupează imagini. Cuvintele și frazele sînt în mod fatal numai o cupiură operată în întreg. Dar la ce sînt bune atunci frazele dacă printre ele soapă, ca printr-o plasă prea rară, nisipul și al simțirii noastre?

Scrierile către Milena, către Jenny Colon, către Louise Colet sînt mici insule risipite în oceane de tăcere. De cîte ori citeșc corespondența unui mare scriitor mă gîndesc că în viața lui Kafka, Nerval sau Flaubert, tocmai spațiul dintre scrieri, tocmai ceea ce nouă ne rămîne necunoscut a constituit pentru ei plinul existenței. Rîndurile scrise au fost, dimpotrivă, interimatul, timpul în care îndrăgostitul au fost despărțiți, în care nu au trăit iubirea ci au fost chinuți de amîntiri, de dor, de asteptarea revederii. Momentul întîlnirii mult așteptate care e a fost pentru ei culmea spre care tindeau și care justifica de fapt însăși asuit-tea corespondenței, cade, pentru noi, în neant.

În intervalul dintre scrieri ca și în spațiul dintre fraze s-a pierdut o parte, o mare parte din ceea ce a fost viață, simțire, durere. S-a pierdut iremediabil. De la o scrisoare la alta, de la o frază la alta, parcurgem un fragment de tăcere care e o scurtă moarte. Pentru noi. Pentru Flaubert aceste tăceri erau tocmai intervalul fericit în care părăsind pentru cîteva zile camera lui de lucru de la

Croisset pieca la Paris sau la Rouen ca să o întîlnească pe Louise. Citind corespondența lui, filmul acestei iubiri ne apare asadar ca în negativul unei fotografii. Timpul în care a trăit iubirea, deci imaginea pentru Flaubert pozitivă a filmului devine pentru noi timp negativ iar timpul în care a descris-o și care pentru el a constituit curbura convexă a existenței devine dimpotrivă pentru noi imagine pozitivă, vie, arzătoare. Așadar, ce s-a întîmplat? Frazele neîncăpătoare, cuvintele care păreau că nu spun nimic din ceea ce voia să spună, păstrează încă și astăzi ceva din sentimentul care l-a tulburat pe Flaubert acum o sută douăzeci și șase de ani. Imaginea realității s-a refugiat în cuvinte și acolo a persistat pînă în zilele noastre. Restul e tăcere. Rămîne de văzut dacă în fraze și cuvinte a rămas partea cea mai bună și anume esențialul? Dacă în fraze și cuvinte poate rămîne esențialul dintr-o viață de om? Căci pentru Flaubert îndrăgostit, desigur, avea și care trebuie să fi fost miercuri 9 septembrie 1846, dată absentă în corespondența lui tocmai pentru că era ziua întîlnirii cu Louise, constituita esențialul. Or esențialul nu trece în scrieri, ci devine tăcere. Dar cine ar putea să ne spună ce este tăcerea dacă n-ar exista cuvintele? Cine ar putea să ne spună ce este dragostea dacă n-ar exista scrierile și poeziile de dragoste?

Jenny Colon, cîntăreață mediocră și femeia risipitoare cu grațiile ei, ar fi pierit de mult fără urmă dacă printre hîrtiile nefelicului Gérard de Nerval nu s-ar fi găsit cîntarea scrisorilor pe care poetul i-le-a trimis sau poate, numai i-le-a adresat ca unei interlocutrice ideale, confundînd în stilul său tulburător, visul și realitatea, dragostea cu propria ei poveste. Căci nu se știe dacă scria pur și simplu scrisori sau un roman în scrisori, — romanul propriilor sale scrisori pe care îl trăia scriindu-l și-l scria pe măsură ce-l trăia. Dispariția în anonimul a unei femei galante nu ar fi fost decît un prela obîșnuit destin. Prinsă în rețeaua frazelor nervaliene, femeia comună care a fost Jenny Colon a devenit însă nemuritoare. Și-a păstrat cu alte cuvinte esențiatele. Cuvintele nu sînt numai vorbe goale. I. dealul nu e numai opusul realului și protectorul lui. Așa păstrează ceea ce altfel este efemer și esențializează ceea ce este lipsit de relief; vorbele fac să vibreze pauzele și adevărul omului stă în acest echilibru instabil și reversibil dintre realitate și legendă, dintre cuvinte și tăcere. Uneori, numim acest adevăr viață, alteori literatură. Fîind în miscare continuă, destiul nostru unic ne apare cînd într-o ipostază, cînd în cealaltă.

Georgeta Horodincă

Virste

În oada cea mare
a tuturor gîndurilor
ardem ca luminările de ceară,
streini de lucruri,
uitați în neșire
ca urșii pierduți în noaptea
polară.

Timp de lut
scris pe inele de amforă,
timp de piatră
risipit în pulberă de mit,
cheile cetății întinse pe-o
pernă

învîngătorului ce n-a mai
venit.

Zarva lumii spîrgînd tobele
în oglînda transferului de vis
și călătorele păsări
trînd de departe al Sudului
ceru;

în rugina de-amurg
își bate mecanic tact
timpul de fier

Vlaicu Bârna

Mozaic în mișcare

Vocația suavelor bizarerilor care tutează demersul artistic al lui George Tomozei nu se relevă și în Misterul clepsidrei publicată la editura Eminescu în 1971. Poetul își păstrează o anumită prosopie de vechi și rafinat degustător al vinurilor existente, o îndulșire echivalentă doar cu fronia bonomă ce-l ține loc de umbră în echilibrarea formală a discursului, în armonizarea tonurilor de culoare de pe pânza unei vieți sentimentale supuse unui comandament etic implicat fără ostentație. Misterul clepsidrei nu aduce o schimbare de viziune în micile istorii plastice ale autorului; deși titlul cărții se reclamă de la categoria timpului, poezia nu ține nici la regresivitatea în memoria individuală în căutarea semnificațiilor pentru cea colectivă, nici pentru o definire particulară a o-mului general, nici în imaginarea unor ipoteze cu statut estetic de realități în ordinea viitorului; versurile comunică o structură artistică mai curind picturală decât muzicală, ele se orientează într-o contemplare formelor și mai puțin în ascultarea sunetelor, către percepția simultaneității spațiale și nu a succesiunii temporale. Prin această se înțelege că am numit doar tendința fundamentală a poeziei lui George Tomozei, ecoul dominant de după lectură și nu procesul mult mai complicat la care participă în grade variabile numeroase forțe complementare. Astfel, trebuie adăugat aici faptul important pentru o aproximare etică mai apropiată de specificul poeziei în discuție că autorul nu-l lipește dimensiunea evoluției în timp, a istoriei, dar ea se fixează în obiecte, situații etc. privite cu o anumită hedonistă melancolie, înclinație lor se transformă într-un indemn la petrecere împreună cu ele.

În prividul său de cuvinte, George Tomozei se simte, adesea, ca o belădeca monologând despre sensurile morale ale vieții, ori dialogând, în aceeași perspectivă cu prietenii, cu iubite: „Ce alte steme îți dai, Nichita, / decât albind, pe-o lespede de han / garoafă tulbură, sparte de potcoave / cind văduvul de carboave, Pann / netrebnice iubiri tiră-n calea? / Ori pătrunjel vroșt, ori vrej de agave / ori dulci muieri, pină la țighe-pecse, / cu pleoape ca merle

vilave? / Rodit pe cepe de lalea: Bizant, / cu sînși coconi înclăcîcîn pe crini și cu domitoale prelînse-n danț / din frecele cu trîndave fâni, / așa te stim, o București rămas / cu trup de fum sub ochiul ce se stinge, / lut străveziu, cu oase spelbe gras, / tu, strachină de griu pe care nîngine... // Ca pe butuc, țî-asează pe hrisoave / cîntîșul cap, pe cînd Secunda-gîde de steme te desiole, Nichita, și cu usturoiață gură ride / de versul nostru, mină de țîrîni / ce se-năpîdînează să Rămîni / cu unghiele, la murit, lingave... (Heraldică)”. Una dintre cele mai calde poezii plasticizînd un spațiu moral, grav, revelatoare de asemenea pentru vocația prieteniei acestui poet, dar și pentru plăcerile jocului, ale asociațiilor grațioase-bizare de cuvinte și imagini, o vom cita iarăși în întregime: „Acum, cînd mi-amintesc de mare / și muntele cu cruce nîngre sare, / mă gîndesc la crabii cu carnea ca dalia / și la Eugen Jebeluan, pescarul de la Mangalia / pîndind, cu măreția unui șef de atrizi / pilpitorii, sîrmani guviz, / duioase lîghioane / vîinate ca rechinii, cu harpoane... // Lemnele ude ale vetrii / îmi par într-o clipă nișetri, / geamul ferestrei par de sîdef, / paharele se-orînduiesc a chef, / burduhoasă lampă o înjunghii / și solzi subtili se-asează pe genunghii / fîmellor ce în albume dorm / ca-n burta unui chit enorm. // Baroana de Lacherăd fotoliul îl divide / cu vîitoarea grecului Stavride / iar iubita mea Eulampia / li gîhcește marchizii de Hipocampia / în solzi și în cafea, c-o va iubi / defînuî un tron de miază-z. // La această oră / ducesa Sepia mă devoră / copila Anghilla / mă trage spre Atlantis cu sila / pe sub corabia / principesii de Crabia / și lunge transparent, printre cochilii, / printre epave cu vanilii / între Atlantis și Portocala / din pricina pîvîlilor de la Mangalia / și a pescarului / din umora fardată... (Aventura). Vom observa tot aici că între cele două versuri cu sunet grav ale începutului și „Sperțiiu, George Tomozei divaghează cu voluptății de orientat, apropiat de acel Ion Barbu „răsrăntare și moale” mostenit mai ales de Leonid Dimov în poezie de azi.

Propensiunea către pictural și sdrasos a poeziei se vede, așadar, și în plăcerile deosebite de asociere a

cuvintelor aparținînd unor timpuri și obiecturi eteroclitice, a rimelor rare găsite cu dezvoltarea aparatului a mestegului argeșian, astfel că, nu o dată, imaginea se încheagă din vechi și modern, din arhaisme și neologisme, plină de pitoresc în culoarea specifică. Nota particulară de mozaic în mișcare a poeziei lui George Tomozei ne-o explicăm nu numai din unghiul de incidență al privirii noastre cu suprafețele contemperate, desti faptul nu rămîne lipsit de importanță, ci și prin focalul de bucurie care a animat-o original, recunoscutibil în unele piese, intravivul în altele. Alăturarea, organizarea pietricelelor-cuvinte pentru sugerarea culorii unei istorii cere o știință desăvîrșită a efectelor de umbră și lumină, singura în măsură a crea liantul vital capabil să melamorfizeze niște organe eterogene într-un organism omogen, cu existență autonomă. Astfel, o invenție mai puțin inspirată ar fi nivelul semnelor, al cuvintului, etic și la cel al semnificației, ni se pare Apocaliptic înarmat cu poezii ajung un fel de monedă de schimb („Pe minareta Sfîntei Sofii / am dat patru bacovii, // — Cit ceri pe-aceste carafe? — Două cîrtoare, / Un pitluc cu minerul sculptat / și un nichita cu trei capace, // — Face trei cai arabești? — Face!” etc). Poetulul îl stă bine, adică se regăsește în spațiul său natural, cînd se alintă cu ironie („E normal, dacă mor fără ștaț / să mă puie-n sicriu de Bizant, / dar să-mi adauge și femeie, dacă / m-or îngropa ca pe-o căpetenie track... (Cîntec firesc), ori înlătură cu o glumă accesul de sarcasm la o imagine ipotetic postumă: „Îa-tă-mi inima / arde / în odăjii și în brocate, / bate / cu-nîngurate carate. // Îi dau tîrcoale / negustorii de tanagrale, / cunosc experții / ce-o lubesc în sești. // Tînd-o-n palme / ar preschimba-o în drahme / sau, svari, / în incusari. // O și vîd la prăvălie, / spălată de melancolie / pe o țighe, / inima, inima mea. // Pină la acest vînt lîngubru / e / ce preferat un opaiț de curcu, / ori o clepsidră / cu semirămîdă / ori, doamne iartă-mă, laba / reginei din Saba!” (Magazin de antichități).

Dan Laurențiu

Cordovanii

Ion Lăncrănjan a scris câteva cărți, pină astăzi. Printre ele — și romanele cu care i se asociază numele, pornit dintr-o năvălă apărută în „Tînarul scriitor” și primită pe atunci, prin 1954, foarte contradictorie. De fapt însă, debutul său în literatură l-a fost trilogia românească, de peste 1500 de pagini! Nu s-a grăbit. La tipărit, în primă ediție, cu aproape zece ani în urmă, la vîrsta maturității așadar, dacă reținem că scriitorul s-a născut în 1928. I-a urmat ediția a doua, în 1967, revizuită.

Despre întinsa proză a lui Lăncrănjan s-ar putea scrie, exagerînd puțin, un „dosar” — al avaturilor ei.

În fond ce i s-a reproșat lui Ion Lăncrănjan în ce privește Cordovanii?

Mai întîi modalitatea narativă. Un roman de asemenea proporții, s-a spus, o adevărată frescă socială, acoperind peste 20 de ani, pare cel puțin ciudat să fie scris la persoana I. Reproș neîntemeiat, pentru că și acum, la reluarea lecturii, n-am simțit nici un fel de încorsetare, din această cauză, în parcursul satorilor de pagini. Ba dimpotrivă: mi s-a părut că numai așa se putea face procesul năruirii unei lumi, unei mentalități aferente. Scrutată retrospectiv, din interior, de un martor al dez-intemeierii ei. (Ceea ce nu înseamnă că este și singura cale cu putință). Trilogia lui Lăncrănjan nu e mai puțin stufoasă — dacă autorul ei n-a conceput-o balzacan. E vorba aici de capacitatea de cuprindere a cărții, a prozatorului, deloc stingherită de persoana la care se năzare.

Cît despre „naturalismul” romanului, aserțiunea este un tribut plătit unui „purism” rău înțeles, într-o vreme cînd încă literatura era privită, la noi, mai mult ca „făcătura”, cum ar fi spus Argeșii, elect creată — cu legi, altele decît cele manufacturiere. Lae Cordovan, fratele său Simion, tatăl lor, Andreea și teta din Dunga-de-Sus sînt țărani așa cum l-am cunoscut din Ion și Răscodla, din poveștile lui Pavel Dan, din Descuși și din Morometii, din Setea, etc., cu — desigur, diferențe specifice. Într-îți, dar nu răi, ignoranți, dar nu închiși orizonturilor noi, bănuitori... Cum ar fi putut să fie altfel? O experiență de secole l-a învățat că el trebuie să fie „talpa țării”, dar țara nu era a lor. Și apoi, nu trebuie să uităm că anume fel de viață, îndătinat de cînd lumea, nu se risipește peste noapte. Întors din război, Lae nu putea conștientiza altă țară. Căcînd uitatele satului pe care îl revedea acum, el nu putea gîndi decît în astfel de termeni: „Fluieram și mă uitam cu coada ochiului prin curțile vecinilor. Și-l judecam pe fiecare „Nicodim nu și-a mai făcut grajd nou... Și nici pe Ruzalii n-a reușit s-o mărite... Și Mîia lui Sivu nu și-a dres nici acum coperișu la casă... Și-ai lui Chentu își țîn vaca tot în bordel... Da! Cula lui Hăpăleată ce-o mai fi făcînd?... Cu fundamenta a-cela al lui? Și cu celelalte?... Da!...”. E însuși se și vedea în gospodăria lui, în rîndul oamenilor — așa cum apucase din bătrîni și nu bănuia că ar putea fi și altfel: „Mă-norozim și-mi vîd de treburile mele... Cu pămîntu pe care mi-l dă tata, și cu lăalalt pămînt, pe care o să-l primesc de la reformă, o să-mi întemeiez gospodăria mea proprie... La început, îmi fac rost de niște vite, de două vacuțe... După aia, cînd oi prinde puteri, îmi prăesc boi... Și-mi vîd de treburi, împreună cu Parasca, noi amîndoi... Pămînt, gospodăria mea proprie; cînd oi prinde puteri; și-mi vîd de treburi, noi amîndoi / Ion al Gînetășului, Petre Petre, Moromete, într-o măsură Mîtru Moș chiar, în gîndu prea deosebitor. Aceeași sete, patimă,

nevoie de pămînt pentru a putea trăi omenește. Aceeași iluzie că liniștea, fericirea și vor fi asigurate numai de proprietatea individuală, (cu excepția ultimului personaj amîntit). Cînd apare perspectiva năruirii acestei iluzii, dezumanizata va ancora în atmosfera de infern din familia Cordovanilor, care nu e alta decît aceea din casa lui Gavriila Ursului, asemănaindu-se cu ce se întîmplă între Morometii, ce se întîmplă în lumea personajelor lui Rebreanu. Alienarea provocată de posesiunea asupra pămîntului, de goana după încropirea unei stări, de care e nevoie ca de aer într-o lume de junglă, unde fiecare este dușmanul de o năvălă pomenită cruzime al celui alt, întrece orice închipuire. Lui Lae Cordovan și este dat să audă o convorbire, în surdina, între cumnată-sa, Lina, fratele său, Simion, și bătrînul lor, convorbire incredibilă în neomenia ei: „— Întrebă-l, mă! spunea ea înecut. Nu putem sta aici, așa. Dacă știam asta ca asta nici nu veneam în hula asta. Eu am crezut că asta nu se mai întoarce. Și-apoi, tu ziceai că-asa și pe dincolo. Și uite că lucrurile se încurcă... Vorbește cu bătrînu... Da ia-l și tu mai ușor și nu te repezi ca prostul... Bătrînu va rosti, nervos, vorbe „înșițoșoare”: „— Am cu grijă de toate, mă! răspuns tata cu asprime (lui Simion). Nu-ți fie teamă. Țîm-am spus cînd te-ai înșurat că tu rămi ai, cu mine. Nu mă mai cetera la cap! Ce-am spus, rămîne spus!”.

Un frate a murit pe front — și a provocat usurare în familie, pentru că însemna, aceasta, un om mai puțin la împărțea! Altul se întoarce teafăr și dezlănțuie patimi, trezește amărăciuni, resentimente, din aceleași rațiuni. De aci pină la bătaia sîngerăsoasă nu mai e nici un pas. Acționează instinctele.

Un om își rememorează o viață de cline, pe care a crezut-o a fi omenească. Își dă seamă că a apărut alfa amar de vreme, cu sălbăticie, niște închipiri, o ceață în sfîrșit destrămată. Cum a putut face asta? Cum de n-a putut înțelege că va răsufla liber, abia atunci cînd se va elibera de povara proprietății individuale, la nesfîrșit împărțită, niciodată îndesulătoare — tocmai de aceea? Iată sensul polemic al cărții, al raisonneur-ului ei, Lae Cordovan.

Cine este personajul central al romanului, este limpede. Critica a fost unanimă în a vedea, în această ipostază, pe Lae, pe al lui, satul, țărani. Istoria — într-un cuvînt, istoria unei epoci crunte, haotice, luminîndu-se de la o vreme. Oamenii pămîntului, truditorii lui, încrîncenați, tulburi, pătimași, dar în stare și de nebanul-te candori. În tradiția prozei ardelenșii, căreia i se încorporează și scrierul lui Lăncrănjan, dar și cu irizări de lirism sadovenian. Țărani colțuroși, bolovănoși la vorbă, înveninați de necazuri, dar capabili și să vizeze, să iubească, chemați de o voce lăuntrică, rămasă nealterată în fond.

Romanul sperie, într-adevăr, prin proporțiile lui neobișnute. Autorul l-ar fi putut stringe cu câteva sute de pagini, fără să împleteze asupra întregului, oricum monumental. Dar și așa, odată aventurat în lumea lui de coșmar, năpraznică, tumultuoasă, cu zări înclînindu-se, deschizîndu-se, uși că Lae Cordovan e livresc unecori, că zvoilele cutărui și cutărui sătean sint ferite adesea, că se alocuri exprisa este gădărească, ori prea subliniat dialectală. Era și greu altfel, la o întreprindere de asemenea proporții. Trilogia rămîne însă, incontestabil, printre bunele proze ale literaturii noastre din atît de rodnicul și discutatul deceniu din urmă. De altfel, critici dintre cei mai apleși au și făcut această afirmație, încă de la apariția cărții.

Hristu Căndrovanu

cronica literară

Alec Ivan Ghilia: „Reviem pentru vii” (*)

Îată un roman a cărui interpretare critică nu e dintre cele mai lăcșioase și mai alese în legătură cu care transparență actă în favoarea sau în defavoarea ei. Poetul a scris de explicită este handicapați de piedici pe cit de diverse pe ații de serioase. Vrem, cu alte cuvinte, să afirmăm de la bun început că Reviem pentru vii este unul dintre cele mai complicate romane puse în circulație de proza românească actuală și că, în consecință, ar fi o gravă eroare din partea criticii în general să nu acorde atenția specială ce i se cuvine. Formulăm acest avertisment (ne cerem iertare pentru utilizarea cuvintului din urmă) gîndindu-ne că e vorba de un prozator ale cărui acțiuni la bursa critică au scărut veriginos în ultimii ani (et de îndreptăți fenomenul n-am putea acum să ne pronunțăm prea limpede) și că răscodul de a nu mai crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și pe cititorii — că prin Reviem pentru vii Alec Ivan Ghilia s-a depășit pur și simplu pe el însuși și că, totodată, nu este exclus să avem de-a face cu unul dintre romanele de cîrmă viabile răscodul de a nu crede, în ce-l privește, într-un posibil reviriment o aproape fatal. Cu atât mai dificil este să ne convingem pe noi însuși — și evident, să-l convingem și

Conferința națională a scriitorilor derbaleri

Valorificarea posibilităților criticii

Cît se discută azi despre critică nu știu să se mai fi discutat vreodată la noi de încheierea polemicii Măiorescu-Ghera. Și de de încheiere, altă conuză, altă stupiditate se acumulaseră de-a lungul unei anume perioade, încît a deveni imperios necesar ca acest exercițiu să-și precizeze din nou natura și mijloacele. A fost o vreme cînd preocuparea pentru structura specifică a operei de artă era taxată drept „estetism”, cînd se susținea că un critic nu e chemat să-și rostiască propriile opinii asupra unei cărți, ci să formuleze punctul de vedere al masei („masel” fiind conducerea Uniunii Scriitorilor), cînd a vorbi despre talentul, vocația, arta criticului părea aproape o diversione — și dacă așa ceva s-a putut petrece, nu e decît într-un total normal ca, spre risipirea erorilor, să fie insistat dezbătutele acele aspecte și modalități ale disciplinei care pînă în preajma lui a zăcut în umbră. Transformată, un timp, într-o anexă umilă a sociologiei, era normal să vină o zi în care critica să-și proclame autonomia, să vrea să fie critică estetică. Redusă la o funcție subalternă și intructivă (dacă nu total) parazită, nu se putea să nu se ivească un moment în care aceeași critică să se pretindă „creatoare”.

Așa s-a ajuns la o vătădă emancipare a exercițiului critic, la desovărire, la de sociologism și în genere la delimitarea domeniului propriu de acela al altor discipline cu profil umanist. Inșă, așa cum în general purismul duce la autosuprimare, fie că se manifestă în limbă, în poezie sau pe alte tărîmuri, delimitările succesive ale criticilor de tot ce nu ține de natura ei particulară amenință să o separe în cele din urmă chiar de ea însăși. Devenind prea „creatoare”, critica începe a nu mai fi critică.

N-a sosit oare momentul negării negației? Căci, oricît am fi de subtil și rafinați, vom conveni că a fi critic implică a scrie... critică. Eseu poetic și firesc să facă poezii. Iar critica se exprimă, înainte de toate, în promovarea valorilor și respingerea falselor valori. În pronunțarea de verdicte și (bineînțelese) argumentarea acestora. Cine scrie despre cărțile nou apărute o face, în principiu,

pentru a opera o triere, a orienta cititorul spre cele care merită adevărat să fie cunoscute și, în același timp, pentru a sprijini tendințele ce i se par pozitive, fecunde, în mișcarea literară. Natural, acesta nu e singurul aspect al criticii, dar cel fundamental. Într-un întreg mai larg, critica nu se rezumă la faptul de „a critica”: într-un asemenea caz, criticul ar fi doar acei ce se rostesc asupra aparițiilor încă neevaluate; lui Eminescu, lui Sadoveanu, lui Caragiale nu noi sistem chemați a le pune nota. E normal și necesar să se publice eseuri de înaltă intelectualitate, să se dea interpretări inedite operelor definiți statornic pe scara valorilor incontestabile, să se încerce modificarea în consiliu publică a imaginii unui scriitor: e normal ca fiecare critic să se dorască un creator de puncte de vedere — sau un creator, pur și simplu. La aceasta se ajunge însă nu prin înlocuirea unei înguștimiti de vedere prin alta, nu prin intronarea în locul sociologismului vulgar a unui estetism înfios, ci prin valorificarea tuturor posibilităților criticii. Sînt opere care se prezintă îndeosebi unei analize de ordin formal, altele în schimb se cer abordate din unghiuri multiple: filozofice, istorice, sociologice etc. A voi să realizezi „creație” prin așezarea inadecvată a textului în obiectiv, a te strădui să scoți din text ceea ce este estetic sau din D. Anghel un filozof, poate fi un util exercițiu de prestidigitatie intelectuală, nu însă și un act critic.

În nici un caz, diversele forme de metafizică nu trebuie exersate pe avarii ce n-au făcut în prealabil obiectul unui examen care să ducă la o cît mai exactă apreciere și înțelegere. Este deosebit de necesar să citiști cronici literare poetice sau să fii introdus în „profunzime” unei cărți despre care nu ți-a spus încă nimeni cîte parole face.

După ce, prin clarificările aduse de discuțiile purtate în ultimii ani, critica a încetat de a fi sociologie, filozofie, discurs, conferință, manual, e timpul să-și ia mai categoric în posesie propria natură, să devină în fapt ceea ce este de drept: critică.

Dumitru Micu

Sărbătoare a scrisului

Conferința noastră nu va fi doar o prilej de regurare a obștei, ea trebuie să confirme cu prezență virtutea scriitorului și ale scriitorului, ea poate impune un Meșteșug cu legi aspre a căror ignorare se vedește a fi sinucigaie pentru averturii cernelii. Cred că s-a acceptat cu prea mare ușurință o confuzie cu primejdiile urmări: s-a confundat sfînta, teribila nemulțumire a scriitorului față de sine într-o „condamnare” a profesiei, într-o subminare a bizantinei sale cure. S-a crezut astfel că se poate lesne netezi granița între meșteșugul dăruit și amatorul marcat de ambiții și am fost martori adesea ai nefericitei ilustrări a zicalei evocînd supra-puterea dăruirii pe sat. Situații prin subțerea mijloacelor, din capul locului, în afara scrisului, mulți „cavalieri” ai jocului sînt și-au moștat nepuțința prin... condamnarea limbajului (familia strîmă de „poverii” ideilor) a practicilor stilistice ori, în momente-limită, a Scriului sacru.

Românii cu un mare respect pentru literatură și zi de zi oamenii își dovedesc atașamentul pentru lumea autorilor de cărți. Ei pot părea surprinși de ușurința cu care Precarele Umbre îi ponesc pe scriitor și îi poarteză eşecul. Fără a-i împodobi în viața cel puțin în stele, oamenii cîd în scrieri, generații arhitecte ai nobilității umane, și își creșc prunci nu numai cu pinea de ei cîștigați ci și cu cărțile scriitorilor și își refuză „dreptul” de a le pune la îndoială buza credință.

Poate că presa noastră literară a acceptat cu exces de generozitate să-și umple coloanele cu producțiile — panegric cele celor ce își fac un titlu de glorie din discreditarea scriitorului trîtați de misterie scriitorului, accepta să propas în ipostaza nu totdeauna convenabilă a judecătorului și pierd din vedere adevărul elementar că nu cu asemenea „producții” se rămine în raftul bibliotecii. Refugiu în rubricile obscure ori terorizîndu-i cu „intransigența” lor pe debutanți, ei rămîn cu o singură voluptate: aceea a demigrării.

În fața de care cred că apropiata Conferință ne va dovedi că, va fi un minut al prilej de subminare a eforturilor lor în slujba ideilor timpului. Călm va putea contracara feroarea scandalagilor „literari”, cercetarea lucidă, constructivă, poate anula imprecizia neroadă.

Nu avem nevoie de bocete. Dacă trebuie să deplîngem ceva, atunci trebuie să deplîngem insuficiența noastră față cu inerția și se cuvîne să ne gîndim cărțile cu conștientă constructorului de cetate.

Spuneam cîndva că nu m-am trezit încă, după douăzeci de ani de scrii, din uluiala că sînt scriitor. Am aceeași elacție în fața Ideii de scriitor ca atunci, pe coridoarele liceului de provincie unde eticheta mă obliga să-i spun „domnule” colegilor mei, Mircea Hora Simionescu... Că sînt ori mi se pare că sînt...

Gheorghe Tomozei

„Scriitori români de azi”

Există puține sau foarte puține lucrări critice de prezentare a scriitorilor români azi în viață. Cauzele sînt multiple, nu am vrea să le înșirăm aici. Socotim mai important să precizăm termenii pe care i-am folosit în propozițiunea inițială.

„Lucrare critică de prezentare” nu înseamnă pentru noi nici „studiu critic”, nici „monografie”, nici „eseu”, dar desigur cite ceva din toate acestea, combinate după fantazia și personalitatea prezentatorului, care poate uneori să nici nu fie critic literar atîtat. Bineînțelese, prezentatorul (nu trebuie, credem, să ne fie teamă de acest cuvînt care aduce a tevizune) are în primul rînd datoria să prezenteze o sinceră atracție și o deosebită stimă față de obiectul prezentat: viața, opera, personalitatea scriitorului respectiv. Fără o asemenea atitudine prealabilă, nu este de așteptat o reușită, căci să nu uităm că e vorba de o lucrare „de prezentare”. În ce ar consta atunci caracterul „critic” al lucrării? În primul rînd în materialul informativ care trebuie să fie bogat, să nu disprețuască metodele verificate publicistice. Apoi, în latura descriptiv interpretativă, care cere nu numai talent critic dar și o situație pertinentă pe cele mai avansate poziții literare române și mondiale. O strînsă colaborare între prezentator și scriitor ne apare astfel indispensabilă, ea putînd să se concretizeze chiar în „dialoguri”, „interviuri”, „profesii de credință”, ce ar putea fi incluse în textul prezentării. De asemenea, prezentarea necesită și un material bio-biografic (precum și fotografic), căruia colaborarea scriitorului prezentat îi poate asigura exactitatea și amplexul. Din datele sumare expuse mai sus, reiese că lucrarea trebuie astfel redactată încît să poată interesa un public cît mai larg. Înțelegem prin aceasta nu vreun rabat în calitatea expunerii materialului, ci o prezentare foarte curată a acestuia, capabilă să intereseze cercuri foarte diferite de cititori.

Al doilea termen folosit în propozițiunea inițială este acela de „scriitor român azi în viață”. Precizarea temporală, oricît de pleonastică sau dădătoare de fiori, a fost făcută în deplină cunoaștere de cauză. Dacă de mortuis nihil nisi bene, s-ar spune că cei în viață trebuie să se multumească cu vivo et regno, cum zicea Horațiu, adică în traducere liberă, „răiesc, deci sînt un rege!”. Fără a neglija adevărul acesta (curios: etern!), fiind conștienți că „scriitorul român azi în viață” este modest (iar „orgoliosul”, sperăm, superstitios!), totuși există o serie de argumente obștești care pledează altfel. Literatura română de astăzi este literatura unui popor numeros și avansat, care își poate promova cu îndrăzneală valorile, aflat în interiorul cît și în afara hotarelor țării. Sau și mai bine, așa cum stă scris în Tezele publicate în împlinirea Conferinței Naționale a Scriitorilor: „România se află astăzi într-un moment de prodigioasă creștere a potențialului social-economic și de ridicare a nivelului ei general de civilizație, de bună stare materială și culturală”. În acest sens este plăcut de relevant că un tînar critic român, Sorin Alexandrescu, scrie o amplă monografie despre William Faulkner. Este o bună dovadă despre înaltul nivel și marea deschidere a culturii noastre actuale. Dar este neplăcut că nu avem o carte despre scriitorul român de azi Zaharia Stancu, de pildă. Este o dovadă că un anumit spirit timorat, de neîncredere în forțele proprii, dăinuit încă în mintea multora (și nu ne referim aici doar la critici literari sau la editori!). Ni se pare cu totul superfluu să argumentăm că o serie de cărți despre scriitorii români de azi, bucurîndu-se (aceasta-i neîndoielnic) de o foarte bună primire din partea cititorului român, ar aduce mari servicii cauzei literaturii române actuale și, prin aceasta, culturii noastre socialiste. Dar tînem să arătăm că aceasta ar contribui mai mult decît se poate bănuii la creșterea interesului internațional pentru fenomenul literar românesc. Poporul român este astăzi mai mult ca orînd în atenția întregii lumi. Valorile pe care le promovează cu hotărîre suscită interes. În general, lumea de astăzi e mai puțin sensibilă la fosele burse internaționale de valori, ci la fenomenele concrete care au loc în smul unor culturi, naționale sau multinaționale. Ni se pare că a sosit momentul ca „scriitorii români azi în viață” — cei a căror operă îndreptățește aceasta — să fie obiecte ale unor lucrări critice de prezentare.

În încheiere, ne îngăduim câteva sugestii. Alcătuirea unui ommiet de patru-cinci critici de prestigiu, care să prezideze efectiv colecția (chiar și prin vot secret), ar garanta seriozitatea selecției și nivelul ei intelectual. Dacă pentru noștri, modelul vestitei colecții a lui Pierre Seghers (de la care ne-am inspirat și noi în bună parte), pare ușor adaptabil, pentru alți scriitori (prozatori, dramaturgi, critici sau polivalenti) formula se cere a fi studiată. Nu vedem de ce unele din aceste lucrări nu ar putea avea și o versiune în una din limbile de mare circulație. Oricum ar fi, această colecție de prezentare „Scriitori români de azi”, ar avea o sarcină grea (aceea de a reuni înaltul nivel al expunerii cu o bună capacitate de cuprindere a interesului unor categorii foarte variate de cititori), dar nu numai frumoasă, ci și vitală pentru buna dezvoltare a literaturii române actuale, căci, ca și cîtăm din nou Tezele pomente: „Pondere pe care o acordă în volumul producției lor, editurile literaturii originale are o influență directă asupra dezvoltării acesteia”.

Al. I. Ștefănescu

Poezia — o pasăre care zboară

Țin minte o căruță cu patru roți, mergînd mai mult pe nori, mai mult pe cer, o căruță cu niște cai formidabili, și încă de atunci mi-am spus că asta înseamnă poezie.

Țin, de asemenea, minte un car cu boi și cu roți greoaie umblînd pe drumuri de câmp și de pădure, dar și pe șosele sterpe, asfaltate, ferindu-se de mașinile cu cozi de avion, neavînd altceva de făcut decît să ducă grîul și porumbul spre o moară de măcinat Timpul și, deci, a-l ștampila într-o mare Memorie — și mi-am spus că asta înseamnă proză.

Țin minte, apoi, pe cineva, un critic, care a spus că și căruța și carul și mașina și avionul și racheta cosmică sînt mersul nostru spre spirit.

Și m-am întrebant de ce găina moție pe bara din lemnul, cîndva înfrunzit, avînd ușa la coteș deschisă?

Și m-am întrebant de ce dacă îi pui privighetorii, într-o colivie, un pomîșor mai are nevoie de pădure?

Și m-am întrebant de ce e mai curîos un pește născut pe uscat decît cel care, firesc, trăiește în apă?

Și m-am întrebant, în cele din urmă, ce este literatura?

Și mi-am spus că și acel critic: neavînd aripi, omul e, totuși, o foarte frumoasă și izbîndită pasăre.

Vasile Băran

Mircea Ivănescu: Părul ei, alunecîndu-i pe umeri

1.
un moment cenușiu — părul ei, alunecîndu-i pe umeri,
în lumina foarte alba a felaarului, argintiu,
și privirile mele, foarte rar itoarse spre ea,
vorbe — totul rotindu-se foarte încet, și cazînd
prin ape, — încetîndu-i — dar fără opriri,
și uneori, cînd deschid palma, clipa aceasta,
un rotund cenușiu, în care aș putea să privesc
și să văd acolo, siluetele mișcîndu-se în fața
lor, nemiscatul centru, o pată a morții,
care lăcă alinaș în ațuad — și le leagă alături
toate făpturile, apăsîndu-se asupra — și pe
urmă

închid pumnul, și merg mai departe, sau stau
cu mîna sprînjită, alene pe o tăblie acoperită
— și nu se mai vadă răsîringirile — și pot s-o
deschid,
și peste liniile din palma ce apasă o vreme
rotundă

și se face un contur de palidă lipsă
care le atrage în jos, și liniile se incurcă
și-și schimbă clungiriile — numai că palma e
strînsă
în puma — și înăuntru nu mai este nimic să se
lase privirilor,
și rotundul acesta se topește încet,
și cînd deschid palma e totul iar cum a fost.

2.
un altfel de a da la o parte
ceea ce nu-ți mai place să vezi nici chiar
în fața ochilor minții — (ochii minții care
asemenea
pisicii se strecoară în noaptea gîndului pe geom

și-ți lasă pe covorașul de liaga pat oase),
îndoi colțul covorașului deasupra,
și-ți scuturi ațuad, doar că ramla peiele
— căci oasele își picură, oricît de moarte,
grăsimi care se face o amiază decolorată —
și cînd cobori din pat le muzcă seacă de
talpa,
și-ți lasă acolo un sema — pe care, mult mai
tîrziu,
cînd îți latiază piciorul deasupra pătării,
vise pisica și-ți miroase ațuad — și totul
continuu — și pisica
noaptea caută ale oaze care să miroasă la țel,
și b le lasă pe covorașul de liaga pat.

3.
o foarte lăceată ființă — ca și cum te-ai pîmba
seara, la marginea apei strîse de ploaie,
undeve

în ațuad orăului — și soarele încercînd
să lăcă o lumină — și lumina aceasta
în care tu mergi să fie adevărată, să te oprești
lingă apa de acolo unde strada înăegrită se
duce
pe cîmp — în soarele stins, să te asezi lingă
o aștel de ființă
a inserării — însă o ființă spre care
să-ți poți ridica mîinile, o ființă lăceată, și care
să fie
adevărată — în lumina scărută să mergi jur
împrejurat
ei — și nimic să nu fie adevărat, decît ochiul
ei de lumină
răsîringîndu-se lent, printr-un soare care se face
viat
mai subțire —

Nicolae Ioana

Pe cîmpul ființelor

Trei zile fără apă și fără somn
și încă trei zile
alergînd pe cîmpul ființelor dragi.
Să vii ca dau un miros
plăcut camerii
crengile. Trezește-te femeie
din patul cu flori.
Dar mai erau și copii alergînd
prin ploaie
straturi mărunte de păsări
rude ale cerului
cu ochii în pustiu.
Dă-mi mîna l-am spus
și ea mi-a înțins un deget,
un deget albastru și rece;
își trăgea părul subțire prin oblon
în minăstirea singelui.

Cîteva frunze

După ce au zburat păsările
începe să se
miște cîmpul,
frunzele
cad pe gîtul centaurului înroșit,
O pleoapă a obiectului s-a deschis
ca un izvor ca un șpot într-un deal,
în el se vede hula cenușie,
pomii incurcați — un ev inexistent
și cocenii luminînd sub ploaie.
Cîteva frunze au intrat în urma ta
în camera pe bustul femeii...
După ce au zburat păsările începe
să se miște cîmpul.

Riuri asfixiate

Numesc obiect tot ceea ce cade în
ultare de sine
numesc munte tot ceea ce se
acoperă de ger
și face ca singele să se răcească,
venele lungi într-o stîncă
cumpînt lovită de luna ce cade
din munte
și se stinge pe umerii ei
cu părul lăsat în cascade de frig,
numesc prînd tot ceea ce face
zgomot și strigă,
numesc soma vasul ce cade de
pe stînci
în ninsoare.

Climatul literar și judecata de valoare

S-a observat cu temel natura duală a judecării de valoare. Este afirmativă, adică acceptă destine literare, și negativă în sensul că respinge manifestările neviabile. Bivalența ei trezește desigur ostilități, dar ea este necesară în dialectica progresului.

Mai puțin s-a insistat asupra celui-alt aspect al judecării de valoare, legat de procesul evolutiv al actului literar. Lăsat pe seama propriilor sale mijloace, acesta poate cunoaște împliniri, dar se și poate infunda, poate suferi căderi de nivel. Rostul criticii este de a-l orienta, de a-l face consistent de puterea și limitele lui. În primul stadiu critica literară seizează stările de fapt, stabilește datele lor caracteristice. Din sinteza acestora, judecata de valoare extrage elemente pentru detectarea forței de propulsie a unei modalități sau a alteia. Înțelegînd originalitatea și relevanța, judecata de valoare dobîndește o funcție prospectivă, ea anticipează tendințele încă nebuloase, creează climatul pentru propagarea lor, dă vitalitate unor interpretări, înfrunță pe cele caduce.

Scriu cele de față pentru că simțeam tot mai conștient de interdependența ce s-a creat între judecata de valoare și climatul literar. Dar, fiindcă există un dar, interdependența despre care vorbim nu se realizează de la sine. Pentru aceasta sînt necesare cîteva condiții prielnice. Congruența anumitor influențe, dacă ne raportăm la actualitate, nu poate fi despărțită de creditul pe care ar trebui să-l aibă critica literară asupra articularii universului creator. Cum lumea nu este simplă reprezentare a unui eu-ogînd, ci o mișcare complexă de adevare și îndeavare la necesitățile istorice, lumea interioară a artistului nu poate să-și ajungă siesi. Ea primește sugestii, se consultă, reflectă împrejurările. Prin umare, înfrîmîndu-și orice ermetism la masajul extern se deschide programatic acestuia. G. Călinescu se întreba cîndva: „Ce este actual?” Și tot el își răspundea: „Ceea ce se face prin mine”, ceea ce a intrat în orizontul meu”. Recunoașterea extrem de prețioasă a marelui cărturar vrea să însemne că participăm la contemporaneitate prin experiențele personale.

La fel și critica literară își asumă orizontul trechînd dispozițiile și căuțările literaturii prin propria ei cronologie spirituală. Bineînțelese, nu este vorba de o activitate lineară, de rutină. Saint-

Beuve avansase ideea că anatomismul fizicii este apt de surprize, uneori neplăcute, dacă resorturile îi sînt alterate. Inșă chiar admițînd un coeficient de eroare sau de imprevizibil, putem cerea o ordine a artei, adică examenul fenomenelor, raportarea la metodă, clasificarea lor după vîrste și zone, de voința ei fundamentală: explicarea identităților artistice.

Îată-ne ajunși la o chestiune de cel mai acut interes. Cum anume sînt analizate aceste identități, ce se preconizează pentru stimularea lor în spiritul adevărului. Lovinescu a demonstrat o pilduitoare rezervă față de noțiunea de model. Un scriitor nu poate fi model pentru nimeni. Orice afirmare personală înseamnă sau ar trebui să însemne, implicit, unicitate. Pentru a vorbi totuși (la modul abstract) de modele estetice, Lovinescu și-a luat pricină să insiste asupra argumentului că orice inițiere anulează un echivoc și produce automat argumente pentru devansarea vechiului. Astfel, el va fi primul care în 1919 salută în debutanta Hortensia Papadat-Bengescu „o viziune impunătoare și viguroasă, deschizătoare de drumuri”. Prozatoarea deșteptă cu-

riozitatea criticului cu volumul Ape adînci. Lovinescu încheia atunci cronica sa în termeni semnificativi: „Deși fără nici o legătură cu revendicările feminismului de azi, acțiunea literară a scriitoarei ar putea părea paralelă prin convergența scopului: despuierii temințății de atributul tainei”.

Era un mod de a spune că ne aflăm în fața unei scriitoare care nu imita pe nimeni. Vreme de 25 de ani criticul a perseverat pe acest drum. Retin faptul, chiar dacă am aerul că mă contrazic, cînd voi nota imediat că, în ultimii săi 10-15 ani de viață, Argezi a fost adulat fără ea cîndva să rivnească la curcerea unei perspective relativ neapologice.

Fatele literaturii, ziceam la început, nu se lasă îngăduite între intuiții anemice, sovăielnice, dar nici nu privesc cu ochi buni la cei care le absolutizează. Pentru că emoția să nu se risipească în exerciții crepusculare, pentru că să nu fie niciind parazitată de inerții ori retorisme, criticul are nevoie de echilibrul Gesturilor, demersurile lui să fie campanie. Mișcarea critică este militantă, vocația ei dispo-

Cel ce-și îngăduie să spere

Au rămas cîteva zile și-mi spun, la capătul acestei așteptări unei îngrijorate — semn de neîndiferență pentru cel ce-și îngăduie să spere în mai bine — că este încă destul loc pentru rîna noastră într-o echilibră și seriozitate. În forumul breșii nu se vor da certificate de har, nu se vor distribui ierarii efective pe criterii care-i scapă, dintotdeauna, celui datat la trudă în tăcere, și nu vor suna cuvintele patimei prea inutile cînd ne invităm să fim lucizi și responsabili... Sper în mai bine convins fiind că scriul fîcărura dintre noi, el singur, este în măsură să se salveze pe fiecare în parte și pe toți laolaltă în timpul mare, și cred că pînă acolo drumul nu este al orbului poartat de simțuri ci al omului care călătorește dieșind între oameni, al omului care vede oameni. Vreau să spun că nu în ultimul rînd s-ar cuveni să se discute despre climat, cu credința sinceră că nimeni nu-i este îndiferentă o astfel de discuție, și că fac destul rău chiar și micile incomodități pe care ni le oferim noi înșine unii altora cu o rînd suficient de provincială...

Cel ce-și îngăduie să spere în mai bine știe că se poate să fie mai bine. Mai ales în această țară confruntată de cîteva ani încoace cu imperatiile riporii, reîncuțată ea înșăși din certitudinea maibnelui. Pluralitatea modalităților de expresie în scriul nostru nu trebuie să înfîlnească pe mai departe doar o amabilă acceptare din partea criticului și mai cu seamă a editorului, ci mai degrabă strădania onestă spre înțelegere și aplicare a loialității. Ce este născut să trăiască, va trăi, important fiind pentru noi, acum, să avem un ochi proaspăt, cu o lumină în plus, nouă, de mare trebuință, aceea care face mai prielnică împlinirea. Ceea ce nu înseamnă cîtuși de puțin aderarea la un climat călduț și comod, încreștat, după cum ne repugnă și cealaltă extremitate, a impunerii exclusive, căci nu sîntem, din păcate, deținătorii miraculoaselor chei către cele mai juste și literare. Conferința scriitorilor trebuie să fie o invitație omenească la muncă și seriozitate...

Si în primul rînd, o invitație la a ne cunoaște țara, o invitație la înțelegerea și fructuoase meditații, din care să venim de fiecare dată mult mai angajați în rostul nostru...

Ion Țugui

Premiile Asociației scriitorilor din București, pe anul 1971

La sediul Uniunii Scriitorilor au fost înmăinate marți la amiază, premiile Asociației Scriitorilor din București, pe anul 1971.

Au fost atribuite următoarele premii:

POEZIE: — Virgil Teodorescu pentru volumul „Poemul înfîlnirilor”; Petre Stoica, pentru volumul „Casa cu șerp”.

PROZA: — Sorin Tîtel, pentru romanul „Lunga călătorie a prizonierului”; Haralamb Zîncă, pentru romanul „Și a fost ora H”.

DRAMATURGIE: — Paul Cornei Chitic, pentru piesa „Drumul încrețit”; Koesis Istvan, pentru piesa „Amurgul lui Boljay Janos”.

CRITICĂ LITERARĂ: — Matei Călinescu, pentru volumul „Clasicismul european”; C. Stănescu pentru volumul „Cronici literare”.

TRADUCERI: — Stefan Orudu pentru traducerea romanului „Viețile” de Federico de Roberto; N. Carandino, pentru traducerea piesei „Electra” de Sofocle.

A fost de asemenea acordat Premiul special al Asociației Scriitorilor din București, poetului Miron Radu Paraschivescu (post mortem), pentru volumul de poezii „Ultimele” și pentru traducerea romanului „Calea regală”, de Andre Malraux.

Henri Zalis

Paul Tutungiu

Intia muzică

Lasă-mă îngenunchiat lingă inima ta
Să mă-aveștii cu sufletul în mantie
Azi voi aprinde candelă
Din pieptul tau melodios

În seara ce se stinge arzi
Cum galbenii-n ucele somnoroase

Înolind prin aere speriate de pești
Singur în ruga fără de rugă
Eu te-am strigat pe fărîmul singur
Să-mi calci pe gînduri cu mîdare

Lasă-mă în genunchii lingă inima ta
În noaptea aceasta numai tu ești
Mi-e trupul ceată plină de clopote
Și simți aur calde și numai ar văd

Numărul geamăn

Pitagora scria în amfore
Taine din clipa de demult
Și în hrîsul lui de piatră
Era o cifră trupul meu plîngînd

Azi numărul mi-l caut și nu știu
În care bronz să-mi pipăi chipul
polid
În care cereb e pulsul meu mutat
În care arbore mi-e brațul înfrunzant

Fratele

Nici-un arbore în trupul meu
Lăspeda cu secunde plîngînd
Peste durerea neîntoarcerii
Singele meu hiperboreu

Doar șarpele îngenunchiat
Eterna lumină cum strigă
Iarba ridică la stea
Singele meu hiperboreu

Mort vultural pînă la fiul
Așteptăz zodia în lacrimă
La hotarul curat cum speră
Singele meu hiperboreu

Cartea unui univers

Nu credem să existe intelectual trecut de o anumită vîrstă în care să nu se trezească din cînd în cînd nostalgia după timpul pierdut al primelor întîlniri cu marile opere ale lumii. Întîlnirile acestea se fac de cele mai multe ori la netimp; de încă mai multe ori, o lectură din nou, mai tîrziu, e numai edificatoare, emoția noutății nemaiputînd fi refăcută. Să mai punem la socoteală că operele mari sînt înalte de un prestigiu care le precede și care crează în noi o anumită dispoziție favorabilă ațmirății și, oricum, defavorabilă autenticității și marelui surprize. E aproape cu neputință după o anumită vîrstă să trăiești revelația contactului prim cu o mare capodoperă sau să refaci atmosfera lui pe baza amintirilor oricît de puternice. Cine mai poate spune exact cînd a ascultat pentru prima oară Eroica lui Beethoven și care au fost impresiile lui atunci?

Ne gîndeam că literatura română, în multe privințe necunoscută străinătății, ar putea oferi cititorului asemenea surprize prin unele realizări ale sale cum ar fi de pildă **Zodia cerurilor** a lui Mihail Sadoveanu. Romanul acesta n-are să-și părăsească încă aș putea încheia un asemenea ficțiune, nu numai prin evocarea unei lumi puțin obișnuite și prin marea lui valoare artistică, dar mai ales prin aceea că autorul își pe strîn oarecum de mină prin amabilitatea de ghid a croulului său principal Alecu Ruset și-și usurează intrarea într-o lume greu bănuită de conștiința europeanului din secolul XX, obligîndu-l însă nu mai puțin la o confruntare și la o reflecție asupra acestei realități.

Există însă, negreșit, și altă cale prin care o operă se oferă înțelegerii și interesului unui cititor complet străin de ea, acela de a nesocoti orice posibilitate a lui de a se adapta și a-l induce în lumea ei, direct și simplu, într-o integrare necunoscută. O operă care se susține prin toate elementele ei și se propune a fi abordată ca o lume necunoscută, oferă atunci cînd e o mare realizare un efect de șoc greu de egalat.

O asemenea mare surpriză a fost pentru noi, și probabil pentru publicul european în genere, romanul în admirabilă tălmăcire a lui Mihnea Gheorghiu) **Un vesec de singurătate** de Gabriel Garcia Marquez, romanier aparținînd literaturii columbiene, despre care mărțurisiră cu toată umilința că nu posedam nici un fel de idee. Este o carte șocantă și în același timp închisă în sine, o carte despre un univers închis, aberant și totuși încheiat și realizat în toată perfecția-i alcătuirii.

Istoria familiei Buendia, din imaginarul sat Macondo, izolat de restul lumii ca urmare a înaintării coloniștilor spanioli în neapărutul continent sud-american, este numai pretextul, unei îndelungi meditații asupra omului în vrăjmășie cu universul, cu lumea și cu propria lui fire. Amănuntele se aglomerează și timpul se grăbește, nenorocirile și experiențele trăite se concentrează la exces, fatalitatea lucrează prea semnificativ ca să ne-o mai închipuim narbă. Nu cunoaștem vreo operă a altei literaturi în care artificial să opereze firesc ca natura și să fie acceptat tot atât de simplu ca acesta.

Despre ce poate fi atmosfera cărții, înțelegem de la primele pagini cînd Jose Arcadio Buendia fondatorul familiei, erupe în camera prosperității sale soții Ursula, amenințînd-o cu o lance pentru a o sili să se supună primelor obligații conjugale — cu aceeași lance cu care străpunsese gîtul unui prieten al său care risicase o glumă la adresa situației sale inconveniente. În moduri cel mai firesc, mortul reapare de mai multe ori în curtea prietenului său, iar în anii bătrîneții e singurul care-ți ține de urt în singurătatea la care-l condamnă demența lui declarată. Jose Arcadio, om almințeri simplu, e un spirit neliniștit și muncitor de tot soiul de întrebări, la onorarea sa de descendent al unui aventurier spaniol adăugîndu-se o curiozitate pentru tainele lumii de vrăci orientali și o natură fantastică și voluntară ca însăși vegetația junglei indiene în care s-a născut. Toate acestea se complică prin aparițiile năzdrăvanului țigan Melchide care-l aduce tot felul de născociri și de secrete cabalistice, căci în afara ghicului ei izbuteste să facă și minuni, suferind tot satul. Una din acestea e brucea lui întinerire la un moment dat, apoi recăderea tot atât de bruscă în etatea precedentă, prin scoaterea din gură a danturii false. În această lume în care vederea și pipărea unui bloc de gheață constituie un miracol iar curvitură superstițioasă, nu-și are rostul, pentru că aberația nu poate fi raportată la nici un fel de logică, părințele Nicanor, venit să oțezeze o cununie, încearcă să introducă una. Dar predicile lui sînt ascultate doar cu o respectuoasă nepăsare, fără cînd prelatul se vede silit să forțeze lucrurile și să facă și el o minune. După ce a înghițit o ceașcă de ciocolată, el se ridică și pîutește douăzeci de centimetri, de la sol, repetînd demonstrația în fața tuturor incredulilor. Dovada existenței lui Dumnezeu determină tot satul să-și dea concursul la ridicarea unei bisericuțe.

Sîntem într-un univers în care toate acți-

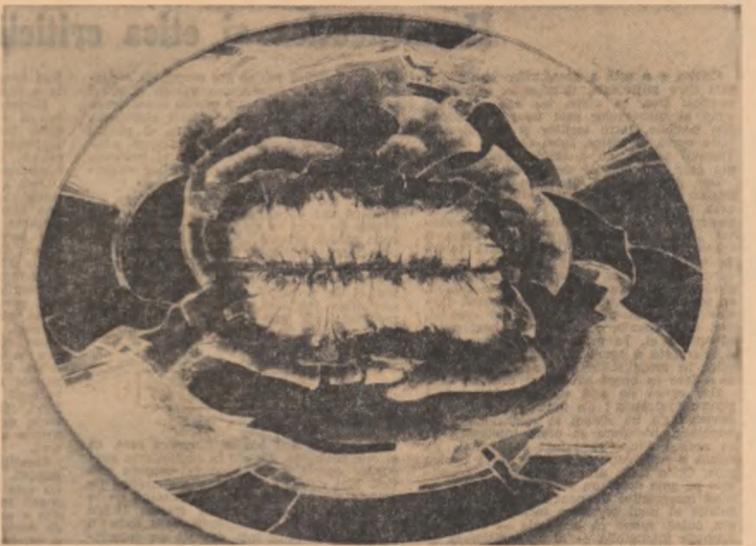
nează înțel și fără noimă, dar oamenii nu le iau ca atare. La un moment dat ploaia cîștia ani în sir; cînd iarba crește se aude pîrîitul și impletos, iar florile se pot dezvolta așa de mult încît să acopere o casă. Un cadavru intrat în putrefacție începe să suiere prin toți porii, iar furnicile sînt atât de mari încît pot țîri pe ultimul vîstărar al familiei Buendia, un copil nou născut. Între furturi care sînt în siare să acopere cu prezența lor obsedantă și rău prevestitoare idila tragică a lui Mauricio Babilonia cu Memé Buendia încît marea acestuia trebuie să-și facă loc printre ei cu o apăsătoare de muște, și felul în care se desfășoară cariera demențială de războinic a „coloneiului” Aureliano Buendia, se intercalează atîtea extravaganțe încît o nouă lege a firii se instăpînește peste întreaga realitate, dar mai ales — ceea ce e mai ciudat și conștient marea izbîndă a cărții — și peste conștiința ameită a cititorului. Nimeni nu mai e de mirare în cuprînsul acestui roman, a că pare lucrul cel mai firesc ca, de pildă, frumoasa Remedios care a provocat o inconștiență ei frumoșelului mai multe nenorociri să se înalte pur și simplu la cer într-o bună zi.

Existențele oamenilor se consumă rapid ca niște vreascuri într-un incendiu prea puternic, sub ochii resemnați ai Ursulei Buendia care, ajunsă mai mult decît centenară, își prelungește viața printre toate calamitățile, fără însă a ajunge să asiste la sfîrșitul fatidic al familiei pe care numai ea s-a opus să o întemeieze, ascultînd de un oracol plin de sinistre prevestiri ce se împlinesc de abia în ultima pagină a cărții. Și totuși cele mai firești sentimente trăiesc în firele acestei înalte și chinute de patimi rele și absurde, după cum realitatea aceasta fantastică se impune cu toată puterea toamă atunci cînd inteligența cititorului comun ar vrea parca să-o părăsească. Ne gîndim la scena absolut extraordinară a masacrării celor trei mii de manifestanți ce protestează împotriva samavolnicilor unei societăți; bananiere americane instalate în sat; moartea realului cu s-a împlietit mai izbit cu fantasticul ca în episodul acestui masacrului și în lungul mersului al trenului în noaptea spre oceanul în care cadavrele urmau să fie aruncate, scena trăind cu puterea halucinației în conștiința singurului supra-sebător, Jose Arcadio Segundo, și dublînd mai urzîu realitatea, pe care nimeni n-o mai cunoaștea, cu o legendă tragică și incredibilă.

Dar oricît ar fi de ametit cititorul de acest „exotic”, el nu e strident și nici măcar dat ca atare, sau dozat printre o bilă regie de o conștiință care să-și păstreze o distanță față de el, cum se întîmplă cu toți „exploratorii” și „exploatații” lui europeni. Situația insolită și caducă exotică sînt numai niște mijloace care fac posibilă introducerea unei adevărate semnificații, mult mai generale decît pare la prima vedere și care e totuși aceea care-l conduce pe cititorul de pe cu totul alt meridian. Ea se poate citi, la urmă, nu numai în pergamentele cu oracolele criptice ale vrăjitorului Melchide, care conțin istoria familiei Buendia — și în care faptele nu sînt înținse „după timpul convențional al oamenilor” și concentrate într-un „secol întreg de episoade cotidiene în așa fel încît toate să coexistențe în aceeași clipă” — dar și în povestirea naratorului care confundă trecutul cu prezentul și fantasticul cu realul pentru a-l seduce pe cititor și a-l amesteca în lumea universului luxuriant și tragic al acestei cărți excepționale.

Alexandru George

FRIEDRICA SCHREIBER : „SĂRBĂTOARE LA LENAUMEIM” (Bianca de pictură și sculptură — 1972)

ION GHEORGHIU : „GRĂDINA SUSPENDATĂ” (Bianca de pictură și sculptură — 1972)

ȘTEFAN MIHĂILESCU

Răspîntia zoriilor

În liniștea imediată efluvia dau viselor dimensiunea cînd apele se întîlnesc în răspîntia zoriilor.

Îmbătălit de aerul brutăriei te poartă înima căleată chip de nevinovată într-o lume albă, albă... Acolo visul își sacrifică sensul!

Trec în valuri

Lumina se pierde în larg pescărușii se-adună și pe umeri se așează mantia. Din mine trec în valuri ca să alung albul claviculei goale...

Regret

Copacii poartă în crengi joaca imaginației — capriciul anotimpurilor —

Golul din suflet greu ca iarba arsă de cuvîntul mîeros... Cine ne obligă la imagini? Al uitat afirmația în sacul de-acasă! Il porți numai la ocazii...

Apași au memorie, nu uită jurămîntul singele frății de sine băut din vena despicată în fumul de țigară și abur de sudoare alcoolică!

Strivesc sinul în efortie smulg buzei conturul și cristalin inghețată Singele trădării, de-aș fi Apas.

proverbe

Cu ala de-ar vinde fasole și-n ziua de Paști

Minciunile și răutățile notarului Marincescu s-au alcătuit bine ca să vîrfuluiască pe mîsură atunci cînd a făcut reclamația sus informarea căle de 10 coli de hîrtie repală scrise cu dîchis cum că învătătorul Danu Panfurescu blocase telefonul comun în ianuarie 1941. Adică în vremea învătătorului, (pentru că evenimentele ar suna prea mult și poate chiar frumos) ale întîmplărilor besmetice învătate de înțeleși și înțelepciune, căzute sau venite din „anul mamușei” cum zicea chiar învătătorul.

În sat era un singur aparat de radio, al lui Tache al Tăchloșiei, un pădurar — din cei cu „mie peste mie, la nu-l-loc numai hîrtie”, și în zilele de sîrbătoare sau răgaz, cînd lumea se aduna stîncure pe pămîntul casei unde era pus aparatul la minunările lor cum că îl auzi p-din din București de poți să zici că-ți vorbește peste ulucă gardului, omul răspundea și lămurea mîndru și nelămurit și el: — Căltășile metalului, de...

Și-ți ciocănea aparatul cu unghie de la arătător. Cum acesta, aparatul adică, se defecta des, Tache al Tăchloșiei îl ducea la „reparația la dom” Vlăd din Văleni, un moșter „neminat de ieri” — cum și se zicea în spate, care-și prăpădise pămînturile, pîdurile și acarefurile pe tot felul de lucruri de te apuca mirarea dar se alegea cu știința asta, — în ale aparatelor.

Pină acolo, pină la Văleni, chin de aproape șapte-opt kilometri, mulți în plep de deal, Tache își ducea aparatul la reparația cu toaba, vatra, toamna, primăvara, cu trîria — țarna, niciodată cu șanta sau căruța, de frică să nu se strice și mai rău. Și meruși îl infuzura în șervețel curat de puteai să crezi că l-a lăsat vrea guturai.

De la acest aparat a oflat Dincuță mic mic cît o coadă de sapă și cu ochii arși de curiozitate politică despre situația din capitală și din cîteva alte părți (El, Dincuță fusese ani de zile cioban pe munte și tîcșuse prea mult între dobitoace și stînd și de asta a-cuma, după ce începuse ceva avere își îngăduia să gîndească, să bașe de seamă și mai ales să vorbească).

Așa că informat al e bățut într-o dimineață în poarta dascălului cu un-un din clomețele lui de cioban, (Avea o grămadă de bite pe care, în urtutul lui supt pe munte deșerna cu briceagul în coaje de alun sau stejar basme „basurmi” cum zicea el cu balauri sau Feți-Frumoși cu isprăvile lor cu tot).

— Hai dom'nvătător și noi pe la evenimentele, îi spuse dascălului atunci cînd acesta îi deschise poarta care se tîngula în rugina fișinelor.

— Care? întrebă învătătorul neștiutor și buimac, așa cum era el mai întotdeauna, Dincuță îi lămuri repede și gîlfit.

— Nu se poate ca și pe la noi, la primărie să nu fie ceva, acolo: îl rugă omul aproape cu lacrimi, dacă nu în ochi, poate în glas, ca să zic așa.

Acum nu sînt nici un precis, cum ar zice Dincuță dacă învătătorul s-a dus acolo de curiozitate sau doar ca să vază cum îi stă cu bocancii noi, mari, lași și cu nițuri, bocancii care se răfăuiau bine cu potecile care-l duceau sus spre școala de la Valea Spînu-lui. Pe timp ploios, cu lapoviță ori cu ninsoare.

Și el s-a dus treacă peste împotririile învătătorului care-i spunea să gadă acasă, c-așa-i bine în vremurile de azi cînd nu poți avea încredere nici în cămașa de pe tine și să pastri iarba pe care o cunoști.

S-a dus și s-a ales cu reclamația făcută de notar cum că ar fi blocat telefonul.

Degeaba, pe urmă, venea, vinovat Dincuță să-l împace pe învătătorul: — Lasă că Marincescu e d-ala de-șar vinde fasolea și-n ziua de Paște. Eu cînd am auzit că el o să moară clocnit de un ou de biblică, la mine mă gîndeam așa mic cum mă vezi.

Degeaba, fiindcă învătătorul vorbise la telefon și firul a fost lung și vorbele și povestirea lor la fel și de spus ticnit vreme de o săptămîna.

Nicolae Velea

IRINA MAVRODIN

Prin lumină o apă curgea

Prin lumină o apă curgea să ne întoarcem la apa curată în care chipul își scaldă în care trupul luminat își scaldă poartă pe față un semn știut doar de mine cînd în mulțime îl întîlnesc nimeni ea e nu știe vorbi cu vorbe atîte de puține

Iaple de capră suge cu țezii laolaltă copilărosul meu lubit cu frică și iubire la tine mă pregătesc să vin

Copac inflorit

Ajută-mă a spune vorba care a lumii incremenită față poate imblîzni prin flori împietrite ajută-mă să văd cum nepătrunsul chip într-altul va cădea cu miini nemiscate din la o parte nemiscate crengi se clatină incremenirea lor din creierul copacului o neclintire fără capăt ce un capăt va avea în flința azi cu flori de carne acoperită

Intr-o casă este

Intr-o casă este pe marginea unei ape figură de carne este cu ochi regești ce țîntesc pină departe numai un semn face și vin spre el copaci și păsări pe ape mă duc spre casă pe apă carnea cea neștiută să-și ating s-o ciugulească cu păsărilor împreună cu păsărilor și copaci împreună mă duc spre pilnea mea de curgătoare ape

Să fie bucuria aceasta

Să spun pină carnea imi va ingheța peste ochi pină cînd leșezi despărțitoare se vor trage putere știință să am a spune pină trupul în noaptea-l luminată se va scufunda să nu piară bucuria aceasta a trupului de iubirea pămîntului a cerului niciodată sătul

Să fie bucuria aceasta

MARIA GENESCU

E ca și cum

E ca și cum ne-am naște o dată cu părinții din aceeași lume violentă, vibrantă. Pe pămînt, în această lume patria ne emoționează, cînd știi să poți simți cu nume dat, știut sau fără nume. E ca și cum ne-am fi născut demult, demult o singură dată.

PAGINI RĂZLETE DIN

CIND A SURIT GHEREA. Emil Flavian a fost dintre dascăli de secol șase, care a lăsat asupra-ni cele mai neștate amprente. Dacă ar fi să cuprîng într-un cuvînt, ca pe o singură unitate, portretul moral al omului, om vîrst, cu o simțire ostentativ în comportare, așa spune: constituțional. Lecțiile sale — preda istoria și limba germană — erau mult mai mult decît: expresia unei simțiri de o simțină impusă de programa analitică. Lecțiile sale erau expunerile unui om cu vîrstă înaintată, atît ascultate doar cu o respectuoasă nepăsare, blînd sau nu, dar frumos peșteră și fără simțire ostentativ din ce-i omenești, nu-i este strălucit, nu își permite să-și fie indiferent, Avea glas moale, dest: punea o notă pasională în expuneri. Acele lecții de istorie nu erau o succesiune de evenimente și date. Evenimentele prezentate erau explicate în context european, mondial, gîndire de sociolog. La limba germană studiam opera și poezia lui Schiller. Și amindouă căpătau dimensiuni de epopee.

Domnul Flavian era sever, îi plăcea să descopere la elev că nu s-a mulțumit doar cu memorizarea rîndurilor din manual. El ne recomanda spre lectură cărți care să ne sporască patrimoniul mișcîri. Pe leneși, pe indolenti îi descoperea cu precizie și abilitate unu... reactiv de laborator. Nu aștia nota mică, ci usurătoare era morală pe care o servea celui care îl mîhăise prin suficiența sau din plăcerea de a chiuli. De-a lungul anilor așa fi vrut să-l mai întîlnesc, dar... De multe ori mi-a revenit în memorie acel profil care, din cauza asemănării, imi evoca chipul lui Eminescu din anii tineri. Așa e prezent și acum în fața mea, în costumul de culoarea frunzelor pe care toamna le scutură peste noi. Cînd peste ani, cu un fost coleg ne aminteam de anii de la „Matei”, am aflat că Emil Flavian nu mai e printre cei vii.

Într-o dimineață, profesorul a urcat la catedrală, a lăsat catalogul închis și, rîmas în picioare, a rotit privirea deasupra noastră. Avea ochii roșii, înlăcrimați. Vroia să ne spună ceva, dar gura nu i se supunea. Au urmat cîteva clipe în care nu știam ce să cred, ce s-a întîmplat. În liniștea infirmată a clasei, am auzit, parca venind de departe, cu glas stînc, cuvîntele:

— Să mă jertăți, dar azi nu pot să fac lecția. A murit Gherea, Constantin Dobrogeanu-Gherea. Pentru mine, Gherea n-a fost numai marea noastră critic — despre care voi nu învățați mai nimic. În casa lui, la Ploiești, acolo am avut fericirea să trăiesc cele mai înălțătoare zile ale vieții mele. Și n-au fost zile, au fost ani. Mă consider un copil al lui Gherea. (Își șterse ochii pe care lacrimile le podidiseră). Da... tot ce este mai bun în mine și mai de seamă, de la el am învățat. (Aici făcu o pauză, își luă catalogul și, în clipa cînd să pornească spre ușă, adăugă: Dureli-vă că-l vedeti pentru ultima oară. E expus la Clubul socialist, în strada Sf. Ionică.)

Așa ne-a vorbit, în dimineața de 7 mai 1920, Emil Flavian.

A murit Gherea! Abia cu cîteva zile în urmă, în Socialismul din 1. Măi, citisem un articol al Ilustrului și nedreptății critice. Ultimul său articol.

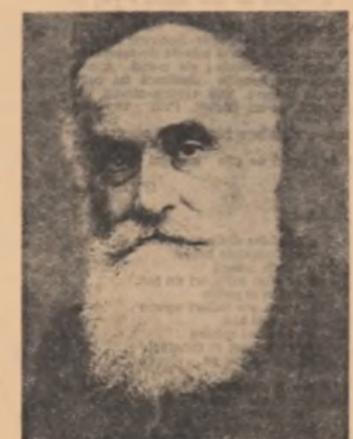
A murit Gherea! Știam că e bolnav, că a fost operat. Te aflasem chiar la clubul socialist, unde veneam pe furis, din cînd în cînd. Prima oară m-a dus Bulumaș. Cîneva vorba despre viața și opera lui Ion Păun-Pincio. Apoi e-a declarată (strident) din opera poetului mort de dalacl într-un ajun de Anul nou, la numai 26 de ani. Prins în vîrstă, mă angajasem să țîn o conferință (pretențioasă spus...) la clubul bibliotecii, despre poezia lui Eminescu „Împărat și proletar”. Nu m-am ținut de cuvînt. Cînd colegul m-a recomandat unor tovarăși de la Tineret, mi-am dat seama că el era veche cunoștință. Prima grijă la asemenea... incurșunat, era să-ți descoperi numărul de pe mineca tuncii și să pitești șapca. Portul uniformei în anii de imediat după război nu era obligator. Sedul partidului socialist, unde era și clubul, biblioteca (împrumutasem cîteva cărți, printre care și un rezumat după „Capitalul” scris de un italian), se afla în chiar

«născut în '02»

Memorii de Sașa Pașă

scena palatului regal, mai jos de biserica Crețulescu. Pe locul acesta se află azi un bloc cu 8 etaje. În la parter, un mare magazin de țesături. Pe atunci era o casă veche, cu un etaj, o hardughie cu peretele roșu și o roșă pasă de lepră.

În seara de 7 mai, juream după masă, am alergat într-acolo și dar chipul era așa că te apropii de bădine. Mălele sunt, poate cîteva mii de oameni: ocupau străzile Cîmpăneanu și Sf. Ionică (azi poartă biementarile nume „13 Decembrie 1918” și „Alicu Constantinescu”). Toată mulțimea vroia

ULTIMA FOTOGRAFIE A LUI C. DOBROGEANU-GHEREA (1920)

să-l vadă și să se incline în fața părintelui socialismului din România. M-am amestecat în acea mare de oameni care înainta anevoie, ca o lavă leneșă. Abia spre miezul nopții am ajuns să urc scara de lemn ologă, scriind înfiorător, gata parcă să se prăbușească. Cînd am pășit în sala luminată de patru globuri roșii, care împrumutau catalogul, inima imi făcea ca bătaia unei dactilografice la mașina Yost. Acum imi amintii că uitasem să-mi descos numărul de pe minecă. la sală am zărit cîțiva colegi de la secția modernă, fiți unor conducători socialiști. Gheller, Moscovici, Cristescu.

Gherea odihnea într-o profunzime de flori (trandafiri), pe un catafalc îmbrăcat în pinză roșie. De pereții încăperii, jur-împrejur stăteau sprînjii steagurile roșii ale numeroaselor organizații muncitorești. Multe coroane, jerbe, buchete aduse de mii de muncitori. Barba de patriarh, sub lumina globurilor, era și ea roșie. Am privit îndelung chipul senin și recaptîndul fulgerător, cite le trăise și le făcuse în viață, nu-mi venea să cred că, desi părea moșneg, nu trăise decît 63 de ani!

La plecare am cumpărat două fotografii, una format carte poștală, alta mai mare decît un do-

coroana de sonete

(glosă)

Publicăm în revista „Lucaferul” (nr. 46 — 13 nov. 1971) un sonet, magistral, adăugat cu un sonet-palimpsest și cu matricea...

În privința formei, temerară experiment străduia să realizeze monumentală coroană de sonete, prelucrând unul dintre apicele procedeele ale școlii stenze...

adoptarea unui asemenea sens îmi repugnă, precum și confuzia cu lenea islamică, deci cu trândăria și tembelsul unui lumi moarte...

Conștient și conștens de un asemenea discurs, revin — ilustrativ — prin ambalajele reînnoite a ruzelor „Lucaferul”, ca o suită de sonete asamblate formal și tematic, alăturând o nouă Glosă...

T. G.

Situarea criticii

situația poeziei (XV)

În încercarea de situare a poeziei noastre este suficientă raportarea la marile literaturi? Dar dacă într-o țară puțin cunoscută și într-o limbă de circulație foarte restrânsă...

Să fim înțelegători apoi cum și de ce un critic străin va fi mai în măsură să aprecieze poezia noastră decât un critic român...

Singura posibilitate care ne rămâne de a deveni relativă noastră superioritate, nivelul european al momentului nostru poetic...

Dar pentru a se ajunge la ele și pentru ca ele să ajungă unde trebuie și să fie privite cum trebuie este nevoie de crearea unui climat propice...

Să, de altfel, și desului ironie în chiar această intraductibilitate a poeziei pentru a nu mai discosa astfel și noi. Reacția firească mi se pare a fi, dimpotrivă, asumarea.

De la critica română este, credem, să promovăm valorile românești, numai pe cele autentice și numai atunci când ele există...

Mircea Martin

MIHAI RĂDULESCU „COLECTIVISTE” (Biennale de pictură și sculptură — 1972)

I. Matrice

Tot Universul-i scris numa-ntr-o genă! Din înfim spor, Păduri regenerează!

În spebul Mit dospește forța trează! Plăpîndul nor Taifunul îl antrenă!

Puternic ești, Tu-Gînd, Tu-Vis, — Poete! Tu, Literă, — sămîntă grăitoare!

Atavic Cumul — vieții viitoare! Un Punct numai să lași, un Semn pe-o Carte!

II. Eclesiast

O LITERĂ NE MINTUIE DE MOARTE! Pripitul zel stă-nscris în întîmpe: Vraful-Epilat nemișcînt de nime!

Scălimbe cruci pe-alei, — scălimbe rime! În știrbe strofe suferinde foarte — Se tirle, doc lupia mai departe,

Spășite vieți se-ntrupă-n reci cuvinte, De-o virgulă se leagă, doar, de-un nume, De-o rună ruginită pe morminte,

Din duhul tău nimic nu te desparte, Un Punct numai să lași, un Semn pe-o Carte!

III. Grafit

UN PUNCT NUMAI SĂ LAȘI, UN SEMN PE-O CARTE! Serafa edelweiss pe-o tîmplă-alpină! Mîjește-n timp etelar și nu se-nclina!

Se surpă fieru-n maștera-l rugină, Se starnă stîncă-n grohotite sparte; Cățelata stea va să se-nstare,

Sorțite-au fost hirtia elementă Și etemer, dansînd pe colii, grafitul! Să celebreze lumile ce speră,

Cuvîntul scris e lacrimă, dogoară, Atavic Cumul — vieții viitoare!

IV. Atavic cumul

ATAVIC CUMUL — VIEȚII VIITORE! Din rodnic colb și scrum de toamnă sure, Focose Phoenix năpădese pădure,

Șezum sub codrii anticii, să-mi suzure Clepsidrele străfunde, placentare, La firul ierbil cîmp, lîngă izvoare,

Nedumirî, în refractare sensuri Mă dispersam, ca humorala sevă! În nantele și-adîncile propensuri,

Priapici brazii sculptau pagode aete! Program-Arhitectonic din Sonete!

V. Baroc

PROGRAM-ARHITECTONIC DIN SONETE! Dă-mi Sevă, tu, proliferante ruguri — Dispersele frunzarelor belșuguri!

Din muguri stîrnă-mi crengi, din crengi dă-mi muguri, Buzate frunze dă-mi ce-or să se-mbege!

Naturii va să-i corectăm programul: Eliberat haoticelor norme, Barocul cel prolific, cu tot neamul,

Profil concret vei da, vei fi în stare, Tu, Literă, — sămîntă grăitoare?

VI. Litera

TU, LITERĂ — SĂMÎNTĂ GRĂITORE, Tu faci să crească Timpul, dinapoi: Un purse, cît sămînta de soacă!

Homeric bulb orbit renaste Troia! Din Beethoven o paștă-mi năzare, Eolic glas dă-n scoțier de mare,

O linie, un punct, o spelbă pată, — Ca după ploaie, alfabet de rime, — O heroglică veștedă mi-arată,

Mitologii s-au stins, imperii gete! Puternic ești, Tu-Gînd, Tu-Vis,—Poete!

VII. Ochiul

PUTERNIC EȘTI, TU — GîND, TU — VIS, — POETE! Poți în cuvînt mumeșu un virus

Prelinus timp al oșilor lui Curus E-nscris pe cer de săgetaru-arete — Spășiți ingeri doar! Poemii vede

Ci Ochiul nostru cată înspre Acela! Pojar străbun mocește-n hyacinthi!

Din Timp un Ochi, spre-acoa etern s-antînă! În stînsul ochi, Homer: apande-o rază

Sortit e-un strop de roșu lumii să vază! Ochiul nostru cată înspre Acela!

VIII. Broboana

SORTIT E-UN STROP DE ROȘU LUMII SĂ VAZĂ! Cercelul firav, lacrima dehidră

O buburuză-n geana de rambur Și-antînă ochiul, strania mirasă.

O singură scintile de păstrează! Un soare-ntr-o renaște dînt-o rază!

Arădne, tu, cu două-unde! Brodează-mi sîcma, ceruții mele!

Fă, dînt-un ochi, ochi mult, din stec, Și ima dia ima astral profierează!

Alina timp alt ochiul meu mi poame! Să croșeze-n vascol de lumine

De-i scutura feriga filat-n vază, Din înfim spor, păduri regenerează!

Arădne, tu, cu două-unde! Brodează-mi sîcma, ceruții mele!

Fă, dînt-un ochi, ochi mult, din stec, Și ima dia ima astral profierează!

Alina timp alt ochiul meu mi poame! Să croșeze-n vascol de lumine

De-i scutura feriga filat-n vază, Din înfim spor, păduri regenerează!

Arădne, tu, cu două-unde! Brodează-mi sîcma, ceruții mele!

Fă, dînt-un ochi, ochi mult, din stec, Și ima dia ima astral profierează!

Alina timp alt ochiul meu mi poame! Să croșeze-n vascol de lumine

De-i scutura feriga filat-n vază, Din înfim spor, păduri regenerează!

Arădne, tu, cu două-unde! Brodează-mi sîcma, ceruții mele!

Fă, dînt-un ochi, ochi mult, din stec, Și ima dia ima astral profierează!

Alina timp alt ochiul meu mi poame! Să croșeze-n vascol de lumine

De-i scutura feriga filat-n vază, Din înfim spor, păduri regenerează!

Arădne, tu, cu două-unde! Brodează-mi sîcma, ceruții mele!

Fă, dînt-un ochi, ochi mult, din stec, Și ima dia ima astral profierează!

Alina timp alt ochiul meu mi poame! Să croșeze-n vascol de lumine

XI. Mit

ÎN SPELBU L MIT DOSPEȘTE FORȚA TREAZĂ! Memoria mirabilei seminte

Imi ord în ochi atavice credine, Grilon: extarcti, sîncis, imi stau de pază,

Anim acest carbon, flambînd în pagină, Spre evocare altor stînce ere

Man glaciati scurse-ntr-o mare! Atomul Cometele-l în trenă!

XII. Un punct de foc

ATOMULUI COMETELE-I TÎN TRENA! Focose! Pasul uscat din stic de pază,

Ce buos surd! Haotic caracat e, Inchisura-mă doar, acea Gheard,

O, Armonie! Oare-o să se stîngă-n Memorie, ceruțca testardă,

Un soare-ntr-o renaște dînt-o rază! XIII. Arădne

UN SOARE-NTR-EG RENASTE DÎNT-O RAZĂ! Arădne, tu, cu două-unde!

Fă, dînt-un ochi, ochi mult, din stec, Și ima dia ima astral profierează!

Alina timp alt ochiul meu mi poame! Să croșeze-n vascol de lumine

De-i scutura feriga filat-n vază, Din înfim spor, păduri regenerează!

XIV. Proteu

DIN INFIM SPOR, PĂDURI REGENEREAZĂ! Visează-n pulberi hyde palimplaste!

Mină-l forța agrării noastre: Din zîngul limbii poți stîrni cea loază,

Ciorchini dă-mi, Bachus! Cîntă-mi, Meloponen!

XV. Coroana de sonete

TOT UNIVERSU-I SCRIS NUMA-NTR-O GENĂ! Din raze împletite-n filigrană,

Precum Petrarca-n Capitol se-ntraoacă Poet Divin într-o Romei Plenă,

Lumină din lumină mi-nlumină! Dă-mi curcubeu-n lacrima din geardă,

XVI. Bustrofedon

O LITERĂ NE MINTUIE DE MOARTE! UN PUNCT NUMAI SĂ LAȘI, UN SEMN PE-O CARTE!

Sortit e-un strop de roșu lumii să vază! Minerva dăinuiește-ntr-o migrenă!

Atomului, Cometele-l în trenă! Din infim spor, păduri regenerează!

Discreție lirică

Radu Cărnei: Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Oracolul de piatră. Poemul „Oracolul de piatră” este o compoziție...

Teatrul care aduce viața

Am fost invitați într-un mod extrem de ceremonios la sediul teatrului Bulandra, unde regizorul Liviu Ciulei și Irina Petrescu ne-au vorbit despre turneele teatrului lor cu piesele „Leonce și Lena” și „D-ale Carnavalului” în Olanda, sugerându-ne că succesul teatrului reflectat în presa olandeză trebuie cunoscut și de publicul român.

Îată câteva titluri de cronici semnificative apărute în presa olandeză cu prilejul turneului teatrului Bulandra (22-30 aprilie 1972): — Haagse — 24 aprilie — „Un strălucit „Leonce și Lena” al Teatrului românesc Bulandra”; **Haarlems Dagblad** — 24 aprilie: „Minunea teatrală din București”; **De Nieuwe Krant Arnhem** — 24 aprilie: „Leonce și Lena” prezentat de români: un spectacol admirabil”; **Arnhemse Courant, Arnhem** — 24 aprilie: „O splendidă seară de teatru cu „Leonce și Lena” **Het Parool** — 24 aprilie, Amsterdam: „Românii aduc un teatru plin inventivitate”; **Eindhoven Dagblad** — 25 aprilie: „Teatrul Bulandra poate fi văzut miercuri și la Tilburg. Românilor joacă o comedie de Buchner pusă în valoare cu rafinament”; **Nieuwsblad van het Noorden, Groningen** 25 aprilie: „O scârnătoare farsă românească (cronica la „D-ale Carnavalului”). Și cu grabă diavolească ne-am dus să vedem „Leonce și Lena” la al 200-lea spectacol care a fost pentru noi o adevărată premieră.

Comedia lui Buchner (tradusă excelent în românește de Nina și Isosf Cassian) are un subiect simplu, dar pictat din când în când cu un verde venin: un rege vrea să-și însoare fiul cu fata unui vecin. Tinerii n-au chef de asta și n-au habar unul de altul. Dar alții (doica Lenei și Valerio, prietenul lui Leonce) cu mult mai hotărâți decât regele, îl înținesc pe cei doi într-un parc și îndrăgostindu-se tinerii se întorc la palat chiar în ziua când era fixată căsătoria lor.

Prologul a pus temelii miraculoase indicând prin dansuri și colaje din textele lui Buchner punctele de energie ale piesei care urma să se joace. Spectacolul a început violent, cu o tensiune maximă, spălându-ne creierul cu sloganeuri care ni s-au imprimat în minte și care nu ne-au părut altceva decât cel care ne dăduse sugestia conținut pe discreția noastră. Deși nu era de fată îl vedeam ca pe un personaj care avind legături cu vrăjitoria poate să imagineze pentru un subiect extrem de subțire un palat cu pereți de aer deasupra cărora să vecheze un singur ochi, un rotond uluitor al trecerii ființei omenești, folosind vocele actorilor în toate sensurile, îmbrăcând totul pe o pantă de ironie seducătoare, parodiind și dând un cifru colosal unui fapt simplu din sistemul universalelor.

Încercând cu patimă spectacolul, regizorul n-a vrut să imite textul literar al piesei ei să-l recreeze, să aducă viață.

După o mare agerime a teatrului modern vrind să debaraseze spectacolul de convenționalism, scena a fost deschisă, decorurile s-au schimbat de față cu spectatorii, iar gongul a fost bătut prin focuri de revolver trase de o pașnică funcționară. Jocul degajat al actorilor care roiau pe lângă scenă necrispați aflându-se acolo firesc într-o viață și nelimitând nimic, au pus mesajul piesei lui Buchner într-o legătură directă cu lumea noastră.

Ce-ar fi fost dacă acest spectacol s-ar fi jucat după indicațiile și imaginația autorului cetățean al secolului al XIX-lea?

Ce-ar fi fost dacă această generație fascinantă de tineri actori n-ar fi redescoperit improvizatia ca procedeu magnific de creație? Ei au reușit să creeze senzația de libertate, de relaxare, de atmosferă în care se cunoaște foarte bine jocul propriu, astfel încât spectacolul s-a născut prin ei, prin această echipă extraordinară de actori:

Ion Caramitru (Leonce) — Prototipul tânărului furios, patetic, pasional, uneori pare a avea un arc în loc de șira spinării. Într-o condiție fizică extraordinară, în rol ademenind variate chipuri ale tineretii sale. În sală, evelele de lceu șușoteau: „Uite-l pe Jan”!

Irina Petrescu (Lena) — Ar fi părut un înger de ipso dacă n-ar fi grațioasă și dacă imaginația nebună a Ioanei Gârdeșcu nu i-ar fi născocit un costum alb din basmele absurde și crude ale folclorului englezesc.

De o cucernică teamă de a nu părea decât atât cât gândul ei a pus hotare transparente. De fapt, un băiat de 15 ani cu gât subțire, lung și pufoș, îmbrăcat în pene de pânză, strălucind de inteligent, recunoscând în textul lui Buchner ironia, și unde ea nu exista ironizând absența ei.

Virgil Oșănuș (Valerio). Își cunoaște bine propriul temperament precum și trupul filiform de o șiretenie cu luciu. Plin de inventivitate, improvizază enorm, redescoperindu-se drept propriul său erou. El poartă tot timpul jocului povara unei cozi stufoase ce nu s-a lăsat jumulită decât în virful ei ascuțit ca sabie.

Ileana Predescu (Rosetta). O doamnă pe care privind-o te vindeci de iubire, mai ales după ce i-ai zărit în deget inelul verde cu oțravă.

Vally Voiculescu (guvernanta). Fermecătoare, scumpă, mică vulpe roșie făcând haloueri pe lângă porumbeli.

Niky Wolcz (Maestrul de ceremonii). Extraordinar mim. Parcă trage tot timpul dopuri la sticlele de șampanie și în loc de spumă iese câte un țepure alb. O persoană zburată cu bine din iadul călduros al clubului Pikwick.

Gheorghe Oprina (Presedintele Consiliului Curții). Un zepelin umflându-se și deflându-se. Se lasă certat, scârpinat, pupat ca să fie fericiți amândoi: și el și regele.

Mihai Mereuță și Marius Pepino (politici). Parcă dorm tot timpul și din când în când se trezesc la datorie și nimeresc

cu sensul ceva mai încoale. Dacă te uffi bine pe câștile lor aurii vezi un găință de zină.

Consilierii (Dumitru Dumitru, Simion Hetea, Alex. Gheorghiu) fac un balet fantastic pe gheața în cirlițioi de pe fața regelui.

Marin Moraru (regele Peter). Regele absolut al umorului. Zornăie în el talentul sub formă de lanțuri de aur. Visat toată noaptea mura lui augustă Boboc-nocar sadea. Stil care nu îmbătrânește. Ce-ar fi să ne îmbolnăvim de M.M.? Surprinsă că-l vedem pe scenă, el care ne pare o instituție modernă a nonsensului. Vrea să dărime minciunile mărunte ale comediei și să le înalte pe cele uriașe.

Liviu Ciulei (regizorul). Ființa sa a fost simțită tot timpul după cum e simțită și prezența lupului pe locul unde a fost stina cu oi albe și proaspete. Mai ales în scena ecourilor vocilor omenești, scenă magnifică s-a văzut dragostea sa neobișnuită pentru un teatru care să aducă viața. A dispus cu inteligență de un text literar și cu ostentația a năruit să dea o altă valoare competitivă teatrului.

Decorurile, figuranții păreau decupaje strălucite din operele lui Bruegel și Bosch. Teatrul său modern tinde să se apropie de teatrul antic, să aducă în viață viața. Un regizor viu care duce o activitate aspră, deci vizionară, asumându-și riscurile ridicole și ale înfrângerii, dorind cu extraordinară sa echipă de actori să transforme genul în putere practică.

Dispus, curajos, cu slăbiciuni care nu se văd dacă ne lășăm răpiți pe cite un nor troznind în ceruri.

Gabriela Melinescu

NOTE LA SONETUL 20

(Urmare din pagina a 10-a)

ră ar fi fost, ea nu ajungea până la acceptarea homosexualității. Dacă Shakespeare ar fi proclamat în public o asemenea pasiune, probabil că s-ar fi produs comentarii pe această temă și poate că unele dintre aceste comentarii ar fi suveravite. Absența acestor comentarii este o dovadă negativă și departe de a fi concludentă. Trebuie totuși amintit că dovezile negative sînt tot la ce te poți aștepta în materie de fapte inexistente.

Recent — în primăvara 1971 — Martin Friedman a adus o nouă interpretare a chinuorilor — pentru shakespeareologi — enigme Master Mistris.

„În confuzia speculațiilor neconcludente” — spune autorul — „puținii au fost cercetătorii și comentarii care sînt căutate să povestească ce se petrece în sonet. Surprinzător, dar izvorul a ceea ce este mai important în imagistica lui nu a fost, pare-se, niciodată identificat. Dacă nu putem spune cu certitudine cine era Master Mistris, poate că vom reuși să stabilim natura relațiilor sale cu poetul cu mai multă acuratețe odată ce vom înțelege ce înseamnă acest termen.” Și după ce trece sumar în revistă sensurile atribuite de diversi comentatori acestui expresiv unice în literatura mondială, Martin Friedman, bazat pe cercetări lexicologice, spune că Master și Mistris aveau accepțiuni — interșanșabile dar precise — în jocul de popce, atât în foarte mare vogă în secolul al XVI-lea în Anglia — atât de mare încît a trebuit să fie interzis sub grave sancțiuni, pentru că toți băieții de prăvălie fugeau de la treabă să joace, pe bani, pe maidane, și nu numai băieții de prăvălie — și că toate formulările, mai mult sau mai puțin enigmatice astăzi, își găsesc, în această lumină, explicația.

Autorul consideră că sugestia lui Dowden după *The Faerie Queene* a lui Spenser e de natură să inducă în eroare și că *leese false in rowling* se referă la rostogolirea — *bowling* — bilei în joc. Mai vede o scînteiere de aluzie și în „joc” — *contest* pe englezește — joc al cărui obiect era prietenul, și joc la care, prin *advertising*, prin adunarea acicla la scoala de popce, doborea, poetul este *defeated*, este frustrat sau, cum am spus noi, pierde la joc.

Explicație ingenioasă, demonstrată, după toate regulile, convingătoare și care, chiar dacă la o analiză riguroasă rămîne în picior, nu face, în fond — cum am mai constatat-o și vom mai constata — decât să ne oblige să vedem o față nouă în nepuizabilita și tribuitate, la nesfârșite echivocuri pe care Shakespeare, cu bună știință și desigur amuzându-se copios și anticipat pe seama noastră, le-a presărat peste tot.

Putem presupune ce vrem, că e sau că nu e vorba de joc de popce, că e sau nu e vorba de poezie cînd spune *passion*, că e sau nu e *Heus* un nume sau aluzie la nume, dar că Shakespeare nu știa ce lasă-n urmă — și că nu zîmbea pe sub mustață — cînd scria acest sonet, asta n-ar trebui s-o facem.

DIM. RACHICI

In clipa frumoasă

Sufletul meu te cuprinde atunci

Patriei

Vin cu iubita la mare; m prins c-un sărut

soarele,

furtuna am liniștit-o cu dragoste;

pod peste ape-am făcut pină în vespie.

Unde e marea? E-o clipă frumoasă

cînd pescărușii încremenesc pe ape ca niște auri,

cînd în trupul cerboalcel alergînd spre muntă se-aprindă sămintă.

Piatră

De-ați ști cit vuleț

în această piatră scufundată-n tăcere primordiale.

De-ați ști cită mișcare

în această liniște densă;

Cită căldură, cită viață

în această răceală de moarte.

Interminabile ostri de scintilă

se vor naște — izbîți doar o dată!

EMIL MATEI

Pasărea pasăre

Negată de cer și de pămînt

pasărea pasăre

sue-n d'scînt ape să tubure

munți să cutremure

cerul să scuture

pasărea fluture

Dar nimeni și nimeni

nu poate nega

pasărea gînd

apei-n trecere

munții-n petrecere

cerul izvor

pasărea dor.

Pasăre

Subțire freamăt strecurat

ca-n scoică vraja

la poala clipel bat

peste mreaja.

Ochiul ținește sorbit

spre altă capcană

umerii cad în granit

floare de rană.

Tu ca o pasăre vii

trezind spre departe

sete fantastice și

cîntece sparte.

Momentul

„predebutului” editorial

Inițiativa revistei „Lucașfăru” de a înființa un ceneacu a dat posibilitatea unor tineri poeți la o primă confruntare cu publicul (au fost și citeva excepții: poeți care și-au făcut debutul editorial și despre care cronicarii presei noastre și-au exprimat opiniile — M. Dinescu, M. Gh. Lupu, ș. a.)

În urma acestor confruntări, s-au evidențiat citiva autori tineri de neîndoielnic talent, a căror străduință și perseverență va face, probabil, ca în curînd cărțile lor să anuneze cea mai tină generație a poeziei noastre. Am reînt în aceste rânduri citeva observații asupra acelor poeți care prin versurile publicate ne-au dat cea dintîi dovadă a calității lor:

Dan Verona ilustrează figura poetului cunoscutându-și spațiul de existență al actualului artistic pe care-l oficiază. Dan Verona se încadrează aceluși tip de poeți fără virtușă scriind cu aceeași savoare la 20 sau 50 de ani. Poeemele sale, lungi (înțense discursiv) pun încă o dată în fața noastră întrebările și problemele eterne ale umanității. Dan Verona este un discursiv cu accente retorice nu lipsite de subtilitate și rafinament. Poeemele sale, deși se constituie într-un tot datorită viziunii lor unitare suferă totuși de un anume exces livresc, ceea ce duce în unele momente la ecranarea receptibilității lectorului. Am reținut în special poemele: *Eretic și băț pleneape*, *Nici o stea*, *Cu argumente geniale am piecă*, *Să fi fost și A doua strigare a poetului*, din care cităm: „Dar din cite minuni am încălzit spațiul / destinat orbului / și din cite minuni a scos trupul din / neputința sa / una poate să se întimplă. Fie că noaptea / frînt te ajunge în drumul spre Milet, / fie că pur-

pura se iubește cu fluturul, / fie că singele cu spaimă se revoltă în siglata rectoră.”

Dumitru Eliade (Constantinescu) este unul din poeții ce vor să-și exprime cu orice preț crezurile. Poezia sa este expansivă, deschisă către cititor, de multe ori, însă, nefinisată, pătrunsă de un retoricism superflu, nelipsind nici unele rime convenționale. Dumitru Eliade dovedește totuși un suflet poetic deosebit, determinat de o trăire substanțială a evenimentelor parcurse. Vitalismul versurilor face din Dumitru Eliade unul din aceia a căror reavănire în paginile revistelor este întodeauna așteptată. („Vezi două armate, cum le sună plămîni / plămîni cărnoși, cum le sună plămîni / cîntecul care-l mină pe umil / în fața altora / în cumpănă // Una în fața altora pline / Una prin alta cum s-au zbatut / una în locul altuia vine, / rămîne totul ca la început // ... Înrași dușmane — totuși senine / neostente lupta-nfiripă, / gloria ride — victoria ține / pe fiecare pur a aripă” — *Dialectică*).

Rădu Anton Roman prezintă cu numai două poeme în revistă își precizează deja ipostazele poeziei sale. De o parte, o tendință programatică către evidențierea unui tărîm propriu („Ohaba — țara asta” — cum și-a intitulat primul volum de versuri în curs de apariție) unde, ceteodată, datorită refuzului unui lirism specific, se ajunge la o continuă impresie de sufocare a poemului; cînd acest „iremedialibil liric” care este Rădu Anton Roman nu-și dorește decât bucuria cîntului, versurile sale devin limpezii. O singură frază: „Prinde-mi capul în palme, iubit, / lipește-l de pîntece, încet / s-aud cum pămîntul rotește / cu el o planetă, secret. // Să aud cum pămîntul se zbate / în pîntecele tău de aramă... / Cum nu e cetate mai sfîntă / decît aceea în care doarme o mamă”.

Ceea ce caracterizează poezia lui **Dorin Tudoran** este discreția și totodată distincția, determinate în primul rînd de abordarea unor teme ce exploatează universul comun, acela cu care individul intră permanent în relație. Interiorizîndu-se permanent cu luciditate, Dorin Tudoran dă la iveală citeva miniaturi prețioase, dar încă nesemnificate de prejocitate. Există un mare risc al poeziei practice de Dorin Tudoran; acela de a deveni o poezie perfectă, însă minoră. Pînă la aflarea, din viitoare-le creații, a răspunsului la această problemă redăm poezia **Prisos**: „Sînt cavalerul unei rase destrămate / o pentru mine calul este prea abrupt / voi mai iubii pentru virginitate vizieră / sub care chipul meu e un prisos”. Denne de reținut și „Presimțirea memoriei”, „Ultimul turmă”, „Așteptînd trecerea unei mari științe”.

Pîndit de prozaim, prezent cu unele asociații interesante, **Pavel Perș** este încă un poet virtual, trăind din resursele modelerilor sale probabil (un Saint John Perse — la un timbru fad însă, și mai puțin Lautréamont, poate Baudelaire).

Mariana Bulat descoperă cu umiră și inocență realitatea înconjurătoare în citeva poeme ce devin, la o lectură atentă, o construcție bine studiată. Însă, prin repetarea insistență a aceluiași schelet de poem, șansa de a cădea în banalitate sau autopastaj este ușor previzibilă. Calitatea esențială a lui **Cornel Brahaș** este sinceritatea. Poeziile sale se cer a fi citite eliberat de orice fel de prejudecăți asupra felului cum trebuie să fie scrisă poezia. Cornel Brahaș este poetul participant la marile acte de transformare ale prezentului. Harul său este de a duce în poezie faptele cotidiene, aparent prozaice, de a se ridica din mijlocul mulțimii spre a-și individualiza în citeva cuvinte frînturile: „Cine-o să m-ajute / să mă întorc din Europa / privind frumos pasărea / și ghicind la fel de frumos / în palma pămîntului? / Cine-o să m-ajute / să mă cufund în destinul Europei / și să ies în fibrele păcii / prin destinele noastre? — În sufletul păcii sau / două istorie / de începuți cu ceața cel / două războie mondiale. / apoi... continuăți cu catedralele credinței viitoare / cu căldura rivnită / și să terminați / cu stîlpii ierburilor... / dacă vreți să vă întîlniți cu mine!”.

Andrei Roman

FIȘE DE

cînematecă

Coaja de banană

Expresia derulează imediat, într-o memorie de cinefi, gârlul bulșec cu alunecătura pe o coajă de banană care-și proiectează victima pe trotuar. Gag simplu ca un zîmbet și celebru ca Buster Keaton. Cel genial în gaguri. Atît de genial, încît face și un anti-gag. Un anti-gag cu... coaja de banană. O surpriză poate unică în istoria de gaguri a comediei cinematografice. Să bifăm pelicula, ea are de altfel un titlu sugestiv: „Samul de sus”. Intr-un loc, Mălee subtilizează pistolul unui polițist și l-l înlocuiește, în toc, cu o banană. Peste o vreme, „cop”-ul vrea să someze un bandit și scoate... banana. Bruta l-l ca. Polițistul fuge. Vlăgănușul descoperă delictul fructului și consumă conținutul. După care, aruncă pe trotuar coaja. Noi, spectatorii cultivați la școala burlescului, zîmbim desțepți și așteptăm continuarea: acum vine cutare, căcă pe ea, alunecă și cade. Da, vine Mălee, trece peste coajă și pleacă mai departe. Și, ca și cum surpriza nu este suficientă, tot el îl zdrobește complet pe spectator: după căcă-șă, face semnul de recunoaștere al banditului care fusese cooptat cu palma încrucișată în dreptul nasului, de parcă ar da cu tifla. Dar nu-i nimic, așa și mai amuzant, iar următorul trebuie să respecte regula jocului. Următorul, banditul, se urbeste, atinge ușor coaja, fără s-o vadă, și-și vede de drum. Nu se poate, e prea de tot, nu mai e nimic la rînd. Ce facem cu coaja? Ce ne facem noi, cunosătorii de gaguri? Coaja zace acolo, pe trotuar, povestea s-a terminat. El bine, nu-i nici o minune. E un anti-gag. Genial că toate gagurile la un loc. Ca și cum cineva ar fi spus: gata poantă cu banana e răsufălată, întorcem coaja pe dos și-l lășăm pe spectatorul nostru atotștiutor cu gura căscată. M-a lăsat. N-am mai putut să rîd. Am rămas solemn ca un Buda, mut de respect și admirație. Mă delectez, dar în mine, cu voluptate. Apoi cuget o clipă și, învîțel umil, încep să conjug: a (se) demitiza... demitizare...

Domițian Cesereanu

Sergiu Selian

Un debut precoce? *)

Autor la șaisprezece ani al unei plachete de versuri, în selecție scolară, și apoi al volumului *Jungla marină* (Ed. Albatros, 1971), **Vasile Poenaru** și-a semnat, debutul semnificativ abia odată cu apariția din urmă unde inițial din cele trei cicluri alcătuitoare se întîlneau Nastera mea în poezie, sugerînd expres intenția unei demarșuri. Nu trebuie să privim însă volumul său sub semnul precocității ametoitoare. Versurile incluse aici au oricum, un farmec indidicibil adolescentin și, ceea ce-i mai important, o putere simptomatice pentru natura fecundă contradictorie a manifestărilor proprii. Unele din colituzile măturate de înimă poetului se află, deocamdată, pe pragul simplelor „Ansamblu” de termeni dialectici (Eu, Floare vibrînd Perpetuu ospă), altele însă se ridică la calitatea sentimentelor desenate cu o mare acuratețe caligrafică: „Locuiește în mine / un ocean abstru, puternic, / alungat din lume / pentru complicitate cu noaptea. / Cite odată, în fibrele lui / mă scorb, adormind / ca un cîntec. / Scilicet în umbră raii / Înhamă la stele” (Coplăria). Timbrat de originalitatea talentului, tîndrul poet ar fi „precum un corn de elefant, rîndînd / mineralul, rîndînd / rîntirea luminii” sau „precum un oșez / contorsionat, de lumină” (Tot mai greu sustin pămîntul).

Din scrutațele lumii înconjurătoare care nu e decît fata eleei lăuntrice **Vasile Poenaru** extrage prin excelență o poezie de o intensă vizualitate, „frîsul”, „rețeta”, „ochiul” devin la un loc metaforele reduntdante ale motivului răsfîrșerii în afară, surdă, am adăuga, de poezie hiperbolică, în registrul neoromantic. Mișcarea pe care locmai o semnalăm în versurile sale, cu supraunerii și dizlocări impredictibile, este în cea mai mare parte un rezumat sau un efect al ochiului intens alcătuitor: „Incandescent abstru în flăcări de apă / — jerbe de păduri enorme pulșind / în corcile pădurii înecate. Ce roșu / sublim emană vulcanul! Ceruri afunde / soptesc? Boturi de nouri mă sorb / și ochiul-mi inserat spre dimineți / fulger sferic — cuvînt coagulează-n miez. / Palme de muntă se destind, se string pumnii... / Cerbi de rîuri abundă nebuni dincolo de / fuga lor verde, de copitele lor verzi, fugind...” (Amur). Poetul ar vrea, cum declară prozatic, „să argumenteze că / ființele rationale sînt / arcurile unghiurilor de vedere / generate de sinucigașa / natură”. Desigur, explicația e de prisos deoarece numai ochiul „liric” creează adevărate coliziuni și tensiuni sensibile. Frunzele „oarbe” tocmai „divulgă” „vederea” activă și orice înfîlțeste în cale ochiul la înfățișarea dinamică a ireversibilității, a inițiativelor ce se răsfîng deopotrivă, în materia internă și externă. Să notăm astfel citeva imagini revelatoare: „voi cădea ca un bolid / în genunele iscată de ochi” (Punct de vedere asupra mea), „Taci, taci, nu rupe încă din aer cuci albaștri, / e totul o putere, un ochi ascuns ce fierbe...” (Pădurii mele). Ochiul e și el al lumii care privește: „din afunde goluri vulesc ochi de buhe” (ibid.) sau: „Tăria unui cîntec înecă ochiul lumii” (Trece). Lumina și bezna, „izvor una altea” adăpostesc tăinele ochiului: „totdeauna una lîngă alta / funii — totdeauna aproape, / una peste alta, cochilii — / (...) cu dintii lor cloocind de cuvînt” (Atenți). La capătul lumii e o „junglă marină” unde în ochi „roiesc”, „insectele luminii” (Jungla marină). Imaginea „lăptelui cosmic”, utilizată în mai multe poezii, ca o intuiție a fluturului universal, este tot o imagine vizualizată. A-l numi pe Poenaru, pornind de aici, drept un poet al cosmicului (în sens exterior) ni se pare a fi o eroare. Versurile sale sînt, mai presus de orice, încorpărări vizuale de un rar dinamism liric.

Cele mai izbitice poezii se află, sub acest semn, în ciclul *Seif*. Misterioasele geneze și transformări „cosmice” sînt convertite spre un timp istoric. Iată acest Naurfragiu în cerzoniomul strămoșestilor bărdăne: „Inotul mi-era năvalnic, curgeau distanțele vînd / și marea de holde hrănea stea de / lapte curat al depărtării. Treceau mugînd / între trup și mișcare zilele și nopțile cu / chipul lor de pășări și castele / neintrerupte. Mă-mbălsămau sopirile duioase / din grîul cu mireme de greieri azurii. Și timpurile / curgeau frumoase, ca argintul de vit. / O, timpul mă purta cu grai secat / și ploile arar tunau din piatră verde și / scoicile și deschidea diminetile-n sir indian. Pluguri / pieptănau pietele abastre. Și obosit am căzut ca / o piatră, inert, spre afunduri / înecat / cu spic / ascuțite, cu tulpini și valuri de rădăcini albe. / Putrezit, răspîndeam un miros de pine caldă / în carnea zăpezii. / Purtau pe umeri muntii și mările în ochi și trupul / de aer îl singeram cu privirile — ciocirlii”. Ar mai putea fi citate, în serie, poeziile *Tirzie* vară, *Invocatie*. La mine, Geneza, spre a se observa, cu atît mai mult, că apelul la imaginile cosmosului eteroclit exprimă nevoia unei decantări vizionare, de un accentuat și original dinamism. Ca un corolar, mișcarea propriu-zis sensibilă, e plină de virtușe, e devorantă arde ca flăcările ce-și flutură limbile mistuitoare în cloocul împur al materiei — flăcări ce se adapă „la un uger de sete, veninos și greu”. Din planul cumpna răsurnat al unor viziuni de Anaclopsă poetul îl recuperează pe acela al Genezei și, operînd mereu în înșelesul acestei substituiții, menține în poezia sa o tensiune vecină cu violența, spațma și zbaterea nesfîrșitelor alcături, într-o lume pe care o consideră și o simte a facerii și a prefacerii.

*) Vasile Poenaru — *Jungla marină*

Shakespeare

SONETUL 20

Chip de femeie de mina însăși a Naturii... Tu ai, supremă suzerană a poeziei mele...

Womans face with natures owne hand painted, Haffe thou the Maier Mistris of my passion...

Webster). Alegerea noastră e comandată și de repetarea termenului în același vers...

Note

1. NATURES OWN HAND, mina însăși a Naturii, spre deosebire, sau în opoziție, cu Artă...

Se întreabă comentatorii, la care poem se referă — în acest caz — Shakespeare? La sonetul de față?

Toți traducătorii francezi consultați spun: passion, pasiune, iar cei germani Liebe, iubire...

Factorii determinanți în alegerea făcută sînt însă în convingerea noastră, bazată pe lectura întregii opere a lui Shakespeare...

3. SHIFTING CHANGE, A nestatorniciei toamnă, Jouve, apoi Rousselot: traites changements, schimbări trădătoare...

4. IN ROLLING, crouching, în original, ca bowling, joc de popice, și vom vedea mai târziu pentru ce el joacă-n cap...

5. GILDING, Cu aur scuzi am îndrăznit noi să spunem, adică auziți. E cazul de amintit și unele teorii de pe vremea lui Shakespeare...

6. A MAN IN HUE ALL HUES IN HIS CONTROLLING, Făptură-ai de bărbat, făpturile subjugi...

Chip de femeie de mina însăși a Naturii sugrăvit, Tu ai, supremă suzerană a poeziei mele...

Nu e vorba de o traducere propriu zisă; mai curind de o pregătire la traducere...

Versione românească și note de ANDREI ION DELEANU

Creat ai fost dăruie și fi femeie, Dar Natura pe cînd te zămislea...

Si prin ados, m-a frustat, Adăugînd un lucru ce mă nu mi-l buș...

Amuzant fel de expresiv, dar ce putea fi mai expresiv? Shakespeare nu doarește, fuzie...

Regina citează și omnia unum: Edward, în British Critic, 1791X, și, referindu-se la această expresie...

Edward Hubler insistă destul de mult asupra acestui, cum spune el, „avese chestiunii” ce se rezumă pe o impresie...

„Era o relație stranie, aproape fără precedent — intimitatea la care actorul, feciorul masculinului din Stratford, ajunsesse cu protejorul său, tânărul nobil...”

„În măsura în care îl privește pe Shakespeare relația nu era deloc homosexuală. O spune și el, perfect limpede, și tot ce sîm despre el demonstrează că într-adevăr nu era făcut în felul acesta...”

Chip de femeie de mina însăși a Naturii sugrăvit, Tu ai, supremă suzerană a poeziei mele...

(Continuare în pag. 9)

SONETUL 66

Sătul de toate-acestea, chem moartea ceo odhnoitoare... Să vezi meritul făcut cerșor, Și pe-un nevolnic om-de-nimic în a magnificenții toga...

Tyr'd with all the cheif for fullfill death I cry, As to behold deferte a begger borne...

Note

1. ALL THESE, toate-acestea se referă la sonetele precedente și la paosteale enumerate CRY, implor am să moară...

2. AS, Hilton Landry citează celebra „Shakespeare Grammar” a lui Abbott (1970) care spune că această conjuncție înseamnă aici namely, anume...

3. NEEDY, nevolnic, Schmidt, spunînd very poor, îndușit, foarte sărac, nevoiaș, nu ne satisfăce...

4. NOTHING, om-de-nimic, Ne-am oprit la expresia asta românească pentru că e plastică și se înscrie perfect în sfera afectată...

5. FAITH, înseamnă aici credință în sens de lealtate, încredere, noțiunea de convingere religioasă...

6. UNHAPPILY, mișelește. După Ingram și Redpath înseamnă fide, disastroasă, dezastruoasă, fide mult; mai probabil (ținînd seama de shamefully din versul următor)...

7. FORSWORN, trădată sau, poate, înșelată, dar Jouve, Thomas, Rousselot, Fuzier sint, tot, pentru trahire, trădătură...

8. GILDED HONOUR SHAMEFULLY MISPLAC'D dăuina cinstire rușinoasă împărțită, Tylor (1890) citează în acest context „Eclesiastul” N.5-6...

9. MAJ este încă un rău pe care l-am văzut sub soare, ca o greșală ce porcede de la statornicul tăriei...

10. STRUMPELOED, terfelit. Nu este vorba aici de prostituție și nici de virginitate anatomică, fiziologică...

11. RIGHT, dreapta (perfectiune), cu toate că sinceră, adevărată, veridică ar fi fost mai la locul lor...

Doar că, murlad, dragostea-mi cul o las? Doar că, murlad, dragostea-mi cul o las?

Înlătură înțelesul, posibil și el la prima vedere: căzut în disgrăție, vechiul „mazilic” din limba noastră...

8. STRENGTH, puterea. În sens de forță, miiloace, resurse, posibilități — de forță fizică, morală, spirituală, politico, militară etc...

9. ART, Cu toate că numeroși comentatori au căutat identificări și personalizări, se admite astăzi că poetul a intenționat să acopere zone mai vaste...

10. CONTROLLING, poruncind am spus noi și credem că e bine, dar tocmai pentru că nu reușim să vedem motivul...

11. TRUTH, adevărul. Mulți vor atei: sinceritate, onestitate. Sotocim soluția noastră fusă, cazul L.P.D. numit nedrept...

12. ATTENDING, cu înțelesul de slujind în captivitate fiind, Pooler parafrazăză versul: neputincios în mintile Răului...

13. Poetul repetă adesea, ne-am îndrăznit să repetăm toate, dar nu am reușit să evităm reparația lui las în versul 14...

Undeva în Hamlet (în faimosul monolog „a fi sau a nu fi”) Shakespeare spune (în traducerea românească de Leon Levițchi și Dan Dutescu):

„...cine-ar mă răbda A' lumii biețe și ochii, călchil Tiran, dispreț omului trufas, Chind lăbri-n van, zăbava lezi...

Este, incontestabil, un paralelism dar ce îl oprește în Hamlet pe poet este teama de ce-l „dincolo”, pe cînd în sonet e grîia de a-și lasa iubirea singură („in pace”, cum vor unii)...

(Continuare în pag. 9)

Luceafărul

Revista editată de UNIUNEA SCRITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMANIA

REDACȚIA:

București Bd. Ana Ipătescu 15 Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:

Soseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99

ABONAMENȚELE:

3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEI”

Prezentarea grafică: Mircea Popescu

Paginator: Ntolaie Ion